

Høgskulen
på Vestlandet

MASTEROPPGAVE

Forvaltning av forlatte blåskjellanlegg
Management of the abandoned mussels
farms

Jonas Johansen Bjørnsveen Sørensen

Master i areal og eiendom

Institutt for byggfag

Veileder Connie Harriet Reksten

22.mai 2019

Jeg bekrefter at arbeidet er selvstendig utarbeidet, og at referanser/kildehenvisninger til alle kilder som er brukt i arbeidet er oppgitt, jf. Forskrift om studium og eksamen ved Høgskulen på Vestlandet, § 10.

Forord

Som avslutning på den toårige masteren utdanningen min i *Areal og eiendom* ved Høgskulen på Vestlandet, har jeg skrevet denne masteroppgaven. Oppgaven er skrevet vår-semesteret 2019 og tilsvarer 30 studiepoeng. Hovedveilederen i denne oppgaven har vært Connie Harriet Reksten, og biveileder har vært Per Kåre Sky. Av den grunn har jeg lyst til å takke disse to spesielt, for all hjelp og veiledning som jeg har fått.

Dessuten har jeg lyst til å si at det har vært innholdsrikt og utfordrende å skrive denne oppgaven. Men da jeg nå nærmer meg slutten av oppgaven, kan jeg se meg tilbake og konkludere med at denne prosessen har vært en positiv erfaring.

Videre så vil jeg takke alle som har hjulpet meg med å fullføre oppgaven. Dette inkluderer Kystverket Vest og Tvedestrand kommune som jeg har intervjuet, og også Havforskningsinstituttet som jeg har fått møte flere ganger. I tillegg vil jeg også takke for kommunikasjonen jeg hadde med Fiskeridirektoratet og Aust-Agder fylkeskommune.

Til slutt vil jeg takke lærerne og medstudenter for hjelp og motivasjon under skrivingen. Som en aller siste takk vil jeg nevne familie og venner for omtanken og støtten under utdanningen

Bergen, 22.05.2019

Jonas Johansen Bjørnsveen Sørensen

Sammendrag

I denne oppgaven skal jeg se på forvaltninga av de blåskjell anleggene som ligger brakk. Med det mener jeg anlegg hvor det ikke lenger er drift, men som fortsatt er på sjøen. Mesteparten av disse anleggene har blitt og blir forvaltet av kommunen. Dette er en utfordring siden kommunen ikke ønsker ansvar for anleggene og heller ikke enkelt kan fjerne dem.

Hovedproblemstillingen for denne undersøkelsen er: *“Hvordan forvaltes de blåskjellanleggene som ligger brakk, og hvordan blir de håndtert innen norsk forvaltning?”* Med grunnlag i problemstillingen har jeg satt fokuset på utvalgte steder i Norge. På den måten kunne jeg undersøke hvert sted grundigere. Av den grunn var det viktig med spredning i valg av de stedene som jeg undersøker. Dette skjedde mer eller mindre av seg selv, og jeg fikk til slutt en fin spredning med tanke på hvor, hva og hvem som jobbet med blåskjellanlegg og med opprydningen av disse. Undersøkelser retter seg i all hovedsak mot Sør-Norge da ingen av stedene jeg fikk informasjon fra var i Nord-Norge.

Dette betyr at jeg i denne oppgaven vil se på hvordan de forskjellige utvalgte blåskjellanleggene og kommunene i tilknytning til anleggene jobber eller i sin tid jobbet med å fjerne anleggene, og videre hvordan dette arbeidet foregikk. Det er også viktig å identifisere aktørene, og å se på hvem som gjorde hva og hvorfor de gjorde de valgene som de gjorde. For å besvare problemstillingen har jeg benyttet meg av casestudier og intervju av tre personer. Får å få en helhetsoppfatning, av problemet studerte jeg relevante lover og regler grundig og prøvde å forstå hvordan alle ledd av forvaltningen fungerer.

Som en siste del av oppgaven gjør jeg en sammenligning av likheter og ulikheter mellom de stedene som jeg har undersøkt. Jeg så på hva som fungerte og hva som ikke fungerte, og analyserer hvordan ting fungerte i virkeligheten og ikke hvordan det fungerer i teorien. Videre ga arbeidet med dette en ide om hvordan utfordringene kan løses, og identifiserer nye utfordringer som ble avdekket gjennom studien.

Abstract

In this task I will look on the management on the mussel farms that is barren. With that statement I mean the aquaculture structures that is no longer in use, but are still in the sea. The most of these aquaculture structures was and still is managed by the municipalities. It is therefore a struggle since the municipalities don't want this responsibility, and don't want to remove them.

The research question for this thesis is: "How is the barren mussel farms managed, and how is this handled by the Norwegian management. With the basis in the research question, I have set my gaze on some specific places in Norway. In that way I could do more research on each site. With that reasoning it was important to have a good spread on where the places I examination. This happened more or less by itself, and I got what I sought after. Since the spread was nice in the way of where, what and who, that worked with the mussel farms and the subsequent removal of these. The examination is essentially in the south of Norway, since I did not get data from the north.

That meant that in this thesis, I would do a comparison between similarities and differences, between specific mussel farms and the cities connected to it. And see how they worked or works to remove the mussel farm, and the way they removed it. It is also important to identify those who worked with the removal to understand who did what, how they choose what to do. To answer my research question I have utilized cases, interviews of three persons. And to get the right perspective I also utilized relevant laws and rules to get a more precise understanding on how the management worked.

As a last part of the thesis I compares similarities and differences, between the places I researched. Based on this I could see what had worked and what that did not work, and how it worked in real life not just in theory. This work made me an idea on how to resolve the problems, but as well it showed me new problems that was detected because of the original problem.

Table of Contents

1. Innledning	11
1.1 Min begrunnelse for problemstilling	11
1.2 Avgrensning	12
1.3 Oppgavens struktur.....	13
2. Metode.....	14
2.1 Undersøkelsesopplegg (Kvalitativ metode)	15
2.2 Datainnsamling.....	16
2.3 Case studie	17
2.3.1 Case 1 Tvedestrand	18
2.3.2 Case 2 Vestlandet.....	18
2.3.3 Case 3 Hvaler.....	19
2.4 Dokument studie.....	19
2.5 Intervju	20
2.5.1 Personvern	22
2.6 Observasjoner	22
2.7 Kvantitativt kildemateriale.....	23
2.8 Validitet og reliabilitet.....	23
2.9 Svakheter / Feilkilder.....	24
2.10 Kilder og litteratur.....	24
3. Forvaltning	26
3.1 Føringer og planlegging.....	26
3.2 Internasjonale føringer	26
3.3 Nasjonale føringer.....	27
3.4 Regionale føringer.....	28
3.5 Lokale føringer	29
3.6 En viktig rapport.....	29
3.7 Lisens og konsesjon.....	30
3.8 Sammenligning av forskjellige typer oppdrett.....	33
3.9 Oppdrettsanlegg for bløtdyr, kreps og pigghuder	35
3.10 Sammenligning mellom oppdrettsanlegg av laks og ørret og bløtdyr, kreps og pigghuder	36
3.11 Tillatelser for blåskjell	37
4. Lover.....	38

4.1 Plan og bygningsloven.....	38
4.2 Forurensningsloven.....	40
4.3 Akvakulturloven	41
4.4 Havne og farvannsloven.....	42
4.5 Forskrift om akvakultur om tillatelse til akvakultur av andre arter enn laks, ørret or regnbueørret	43
5. Case Studie: Tvedestrand.....	44
5.1 Dagens eiere	46
5.2 Informasjon.....	47
5.3 Samarbeid	48
5.4 Administrative problem	49
5.5.Selvstyre.....	49
5.6 Dilemma	50
6. Case Studie 2: Vestlandet	54
6.1 Opprydning	55
6.2 Erfaring.....	56
6.3 Samarbeid	57
6.4 Fremgangsmåte	59
6.5 Forvaltningsområde	60
6.6 Begrunnelse for opprydning	61
6.7 Kommende problem	63
7. Case 3: Hvaler.....	65
7.1 Opprydning	66
7.2 Samarbeid	68
8. Diskusjon.....	70
8.1 Forskjeller mellom de studerte områdene:	70
8.2 Starten på alle problemene	72
8.3 Hvem skal eller kommer til å rydde opp	73
8.4 Samarbeid	74
8.5 Problemer	76
8.6 Selvstyre	77
9. Konklusjon.....	78
10. Kilder	80

11. Vedlegg	84
Vedlegg 1 Søknad til NSD	84

Figurliste:

Figur 1: Viser eksport av sjømat fordelt på art i 2017	34
Figur 2: Graf som viser oppdrettsanlegg med bløtdyr, kreps og pigghuder	35
Figur 3: Grafen viser utviklingen av antall oppdrettsanlegg med laks og ørret, og anlegg med bløtdyr, kreps og pigghuder	36
Figur 4: Grafen viser hvor mange blåskjelltilatelse som er gitt ut i perioden 2002-2018.....	37
Figur 5: Denne figuren viser grunnlinja (blå) og 1 nautisk mil utenfor (rød striplet linje), bildet er skaffet fra Norgeskart	39
Figur 6: Kart som viser Tvedestrand i forhold til Oslo.....	44
Figur 7: Innfarten til Tvedestrand og de 4 oppdrettsanleggene, markert i rødt.	45
Figur 8: Bildet viser Rogaland, Hordaland og Sogn og Fjordane, der Kystverket Vest har sin region. Fra Sogn og Fjordane Fylkeskommune	55
Figur 9: Viser alle anleggene på Vestlandet som ble ryddet opp av Kystverket Vest.....	59
Figur 10: Et bilde fra rapporten til Kystverket som viser begrunnelse	63
Figur 11: Bilde som viser beliggenheten til Hvaler kommune	66
Figur 12: Bildet fra rapporten som viser hvor anleggene var som ble ryddet opp.....	67
Figur 13: Gradering av blåskjellanlegg fra rapporten	68

Bildeliste:

Bilde 1: Bildet er fra nærmeste holme, de hvite flekkene er blåskjell.....	52
Bilde 2: Her ser man avstanden mellom holmen og anlegget.....	53
Bilde 3: Sammenligner naturen på Vestlandet (nedste del) med Sør og Østlandet (øverste del)	72

1. Innledning

I Norge er vi spesialister på oppdrettsanlegg. Nærmere bestemt er vi spesialister på atlantisk laks, da vi i følge en rekke forskningsrapporter er den nasjonen som selger mest atlantisk laks i verden. Dette betyr ikke at Norge ikke prøver seg på oppdrett av andre arter. En av disse artene man har prøvd å oppdrette er bl.a. blåskjell. På 1980 - 1990 tallet var dette det nye og store innen norsk havbruk, og mange valgte i denne perioden å begynne med oppdrett av blåskjell. Men på grunn av ulike problem viste det seg å ikke være nok profitt i denne næringen. Dette førte til at mange av anleggene gikk konkurs og ble forlatt. De ble liggende brakk. Noe som igjen gjorde at tilstanden på disse anleggene ble dårligere. Etter hvert fantes det en enighet om at det var kommunen som måtte forvalte og se til disse forlatte anleggene. Kommunen passet derfor på at anleggene ikke sank eller skapte store problemer i sjøområdene. Dette var likevel bare en midlertidig løsning. Den eneste måten å virkelig løse problemet, så ut til å være å fjerne anleggene. Noe som er gjort blant annet i Hvaler og på Vestlandet. Videre må man også sørge for at nye anlegg ikke kan bli forlatt og blir liggende brakk på ny. Dette ble gjort i 2007 ved at man endret en forskrift, som gjorde at eierne måtte stille en opprydningsgaranti for å få anlegge blåskjellanlegg. Det er anleggene som kom før denne forskriftsendringen min problemstilling behandler. I denne oppgaven har jeg derfor sett på hvordan disse anleggene forvaltes. Med det som utgangspunkt lyder min problemstilling som følger:

“Hvordan forvaltes de blåskjellanleggene som ligger brakk, og hvordan blir de håndtert innen norsk forvaltning?”

1.1 Min begrunnelse for problemstilling

Hovedgrunnen for at jeg valgte denne problemstillingen, er at jeg kommer fra et sted der det finnes en rekke blåskjellanlegg. Disse anleggene har som mange andre blåskjellanlegg rundt omkring i Norge blitt forlatt, og de har forfalt. Dette har da gjort at disse anleggene både er farlige med tanke på båttrafikk, men også farlige med tanke på natur og miljøet, og miljøforurensing. Å observere at ingenting har blitt

gjort med disse anleggene, har ført til at jeg vil se på omstendighetene rundt anleggene. Siden den gang har planlegging i og rundt sjøen og i sjøområder vært noe som har hatt min interesse. I tillegg er dette et tema hvor de fleste har en mening. Det er derfor interessant å se på hvordan forvaltningen av sjøen og arealene i sjøen fungerer. En viktig del av denne forvaltningen knytter seg til planlegging av hvordan disse arealene skal brukes. Dette passer inn med studieretningen i arealplanlegging. Her har jeg lært mye av hvordan planlegginga skjer, men da har det i hovedsak vært på land og ikke på sjøen. Dette har gjort arbeidet med denne oppgaven til tider har vært utfordrende, men det har også vært innholdsrikt og gripende

1.2 Avgrensning

I denne oppgaven har jeg gjort følgende avgrensninger. Siden det har vært flere opprydninger av anlegg og det vil bli flere fremtidig opprydninger, har jeg valgt å gjøre undersøkelsene for denne oppgaven med utgangspunkt i casestudier. Jeg har undersøkt tre case. To av disse casene omhandler opprydninger som allerede har skjedd. Den siste av casene omhandler et sted hvor opprydning ikke har skjedd enda, men hvor det ser ut som om prosessen med rydde opp er satt i gang. Fokuset i oppgaven har videre vært å se på hvordan myndighetene, slik som Kystverket, Fiskeridirektoratet, fylkeskommunen og kommunen sine oppfatninger og erfaringer av disse områdene er. Det er derfor ikke fokusert på andre sine meninger, som f.eks. naboer eller politikere.

Det er i tillegg mange lover, regler og forskrifter som gjelder for planlegging av områder i sjøen. Av den grunn har jeg gått gjennom mange av disse, og fokusert på de som jeg ser på som mest relevante. Det dette betyr, er at det kan forekomme noen mangler når det kommer til lovverket, da det til dels har vært vanskelig å få en oversikt og velge ut.

1.3 Oppgavens struktur

Jeg har valgt å strukturere oppgaven på følgende måte. Gjennom det første kapittelet har jeg valgt å innlede oppgaven med å presentere tema og problemstilling for oppgaven. Videre har jeg gitt en begrunnelse for valget av oppgave, men også å si noe om mine personlige motivasjoner for dette valget. I innledningen gjør jeg også en avgrensning, og velger her å si noe om hvordan jeg har avgrenset oppgaven.

I det andre kapittelet drøfter jeg oppgavens metode. Hva har jeg gjort, og hvordan har jeg samlet inn dataene mine. Her sier jeg også noe om hvordan problemstillingen har vært med på å motivere mine valg av metode, kilder og datainnsamling.

Det har også vært viktig for meg å forstå hvordan forvaltning av arealene i havet, og av havbruk fungerer og har fungert. I kapittel tre, velger jeg derfor å se nærmere på norsk forvaltning. Jeg går også gjennom hvordan man får konsesjon/ lisens til å drive med oppdrett. Da dette vil være et viktig utgangspunkt for å forstå hvordan anleggene i sin tid ble etablert. I tillegg ønsker jeg å se på de internasjonale, nasjonale, regionale føringene, og se hvordan disse føringene fungerer med den lokale forvaltningen.

Som nevnt tidligere, er det mange lover og forskrifter som gjelder for planlegging av områder i sjøen. I kapittel fire velger jeg å gå gjennom mange av disse, her med fokus på de lovene, reglene og forskriftene som jeg ser på som mest relevante, særlig i forhold til akvakultur og oppdrett. Det har likevel vært vanskelig å få en helhetlig oversikt og velge ut. I kapittel fire gjør jeg likevel et forsøk.

Kapittel fem, seks og syv tar utgangspunkt i hver sine casestudier. Det er i hovedsak i disse kapitlene jeg skaffer empirien jeg trenger for å utføre oppgaven og svare på problemstillingen. Framstillingen her tar form som en analyse, hvor jeg analyserer og gjør forsøk på å forstå dataene fra hvert enkelt case.

Det femte kapittelet er case studie 1, i Tvedestrand. I dette kapittelet går jeg gjennom alt som ble gjort i casen som var om Tvedestrand. Dette kan da inkludere hva som ble gjort i dette case og hvordan dette ble gjort. Av dette får jeg mye informasjon, og dette inkluderer informasjon som er spesiell for Tvedestrand.

Det andre case området kom i det sjettede kapittelet. Dette kapittelet heter Case studie 2 Vestlandet. Her går jeg gjennom alt som omhandlet Vestlandet. Dette innebærer da all informasjon og bearbeidelse av data som kom fra Vestlandet og Kystverket. Dette kan da innebære intervjuet med Kystverket Vest, men

også rapporter fra opprydnings arbeidet. De viktigste poengene som kom fra dette kapittelet omhandlet opprydning, erfaring og forvaltningsområde.

Hvaler var det siste caset jeg utførte, og dette caset kom da i kapittel sju.. Siden jeg ikke fikk utført noe intervju i dette caset måtte jeg basere meg på rapporten. Dette førte til at denne casen ble betydelig mindre enn Tvedestrand og Vestlandet. Videre ble fokuset i denne casen om selve opprydningen og samarbeidet som omhandlet opprydningen.

I det åttende kapittelet som jeg har kalt 'Diskusjon', velger jeg å sammenligne de tre undersøkelsene som jeg har gjort, samt diskuterer den informasjonen og dataene som jeg har samlet inn. Om det finnes noen likheter eller ulikheter, vil jeg prøve å trekke disse sammen i dette kapittelet. Jeg velger også i større grad å fullføre analysen, som er å sammenstille teori og innsamlet data, ved å hente inn egne synspunkt og gi kommentarer til noen av de funnen som jeg har gjort.

I siste kapittelet velger jeg å komme med en konklusjon, med utgangspunkt i drøftingene som bl.a. ble gjort i kapittel åtte. Men jeg velger også å trekke hele oppgaven sammen, ved å trekke inn noen av diskusjonene fra kapitlet om forvaltning, og fra kapittelet om lovverket, her med mål om å svare på problemstillingen min. For hvordan forvaltes de blåskjellanleggene som ligger brakk, og hvordan blir de håndtert innen norsk forvaltning?

2. Metode

I boken "*Å forske på samfunnet, en innføring i samfunnsvitenskapelig metode*"¹ sier i første setning om metode følgende: "*Metode er snevert definert den håndverksmessige siden av vitenskapelig virksomhet, eller mer presist læren om de verktøy en kan benytte for å samle inn informasjon*"². Dette kapitelet går systematisk gjennom mine tankeprosesser og hvordan jeg gjennomfører oppgaven.

Metodekapittelet går først gjennom alle hovedpunktene som er naturlig å ha med, deretter vil punktene bli behandlet i detalj.

Når problemstillingen på oppgaven var valgt, var det viktig å bestemme hva slags undersøkelsesopplegg jeg skulle velge. Valg av undersøkelsesopplegget, bestemmer hva slags informasjon og data som skal samles inn. I mitt tilfelle har jeg valgt å skrive om et veldig spesifikt felt som førte til at jeg måtte gå i

¹ Halvorsen Knut, 2007

² Ibid. s.20

dybden, en konsekvens var at jeg måtte bruke case studie. En annen del av undersøkelsesopplegg som sammenfaller med valg av mitt tema er litteratur- og dokument studie. Gjennom mange avisartikler og rapporter som omhandlet blåskjellanlegg kom det fram at mangler i lovverket førte til problemene jeg studerte. Derfor var det viktig å lese og forstå artiklene og gå i dybden på rapportene.

Case studie og litteratur- og dokument studiet, innebærer forskjellige framgangsmåter. Litteratur og dokument studier er å finne informasjon i litteratur og dokumenter, og å finne relevante kilder. I case studiet er det mange valg som må tas. For eksempel hvor mange caser som skal fullføres, og hvordan de skal gjennomføres, om det skal gjøres feltobservasjoner, intervju eller brukes andre tilnærminger. En blanding av de ulike metodene kan også brukes. Som det står i boka å forske på samfunnet: «(...) vist at metodene prinsipielt sett ikke står i et konkurrerende, men i et komplementært forhold til hverandre. De kan utfylle hverandre. Hvilken metode som er mest fruktbar avhenger av hvilken konkret problemstilling som skal belyses»³

2.1 Undersøkelsesopplegg (Kvalitativ metode)

I min oppgave vil jeg som sagt bruke case litteratur- og dokument studie. Dette er de metodene som passer best med den problemstillingen jeg skal belyse. Jeg vil bruke en kvalitativ metode får å finne ut av problemstillingen som var: *“Hvordan forvaltes de blåskjellanleggene som ligger brakk, og hvordan blir de håndtert innen Norges forvaltning?”*. En av hovedgrunnene for denne problemstillingen, er at jeg har lest mye om forlatte blåskjellanlegg uten å finne mye forskning. Jeg har derfor først måtte finne informasjon. Denne informasjonen finner man hos de som har jobbet, og jobber med forlatte blåskjellanlegg. Ved å ta kontakt med de som jobber med dette, og skaffe informasjon ved å intervju disse personene. Siden man ikke helt vet hva som kommer til å komme ut av intervjuene, bidrar det til at man ikke kan ha et strukturelt intervju, som man har med kvantitativ metode. For vis man har et strukturert eller standardisert intervju er spørsmålene bestemt på forhånd og alle får de samme spørsmålene. Siden det er store forskjeller mellom de personene jeg intervjuet fungerer det ikke at alle spørsmålene er bestemt på forhånd slik at alle får de samme spørsmålene. Det første intervjuet som var

³ Halvorsen Knut, 2007 s.151

med Tvedestrand er helt annerledes enn de andre som var på Vestlandet. Tvedestrand er en kommune mens Vestlandet er en region, og det hadde ikke skjedd opprydning i Tvedestrand mens det hadde skjedd på Vestlandet. Dette betydde at ustrukturerte intervjuer var måten å gjøre det på.

Får å kunne sette seg inn i den situasjonen man forsker på er det viktig å kunne sette seg inn i dagens situasjon og hva som har ført til den. Dette innebærer at jeg må finne personer som vet noe om blåskjellanlegget og eventuelle problemer, for så å vurdere om det er relevant i forhold til den problemstillinga jeg har. Det innebærer at jeg må se på stedene og identifisere personer som kan ha noe med dette å gjøre. For de stedene som er mulig å komme seg til, er det feltobservasjon som må gjøres ellers må informasjonen finnes via internett. Enten ved å se på potensielle bilder man har funnet, eller ved å dra ut til det aktuelle stedet å gjøre feltobservasjoner. For å kunne finne mest mulig informasjon måtte jeg undersøke forskjellige kilder. Disse kildene inkluderer artikler, dokumenter og informasjonsdatabaser på internett. De forskjellige artiklene jeg leste var avisartikler eller artikler med spesiell fokus på fiske og oppdrett. Dokumenter inkluderte fagrappporter, kommunale rapporter og referat fra taler. Informasjonsdatabaser på internett inkluderte hjemmesidene til selskaper, kommuner og forvaltningsorganer som Fiskeridirektoratet⁴, Kystverket⁵ og Regjeringen⁶.

2.2 Datainnsamling

For å samle inn data må man ha en strategi. Denne strategien blir gjerne bygget på en forskningsskisse. Det som menes med forskningsskisse står forklart i boken "Å forske på samfunnet", der står det følgende: *"I forskningsskissen ligger det en veiviser for hvordan en skal komme fra begrepsplanet og det teoretiske nivået til det empiriske, det vil si til det konkrete sosiale fenomener som en ønsker å undersøke."*⁷ Steget etter forskningsskissen er forskningsdesign hvor man går inn i alle variablene som er i oppgaven og bestemmer hvordan man enklest og best kan utføre og løse variablene. Det er som sagt vanskelig å finne noen som har gjort nøyaktig det samme eller veldig likt da ingen andre har jobbet med nøyaktig den samme problemstillingen. Av den grunn må man lete etter informasjon som kan ha tilknytting til problemstillingen. Det dette betyr er at man må lete gjennom veldig mye data og informasjon får å finne den riktige informasjonen og deretter bruke denne informasjonen på korrekt måte. Det var på denne måten jeg fant de forskjellige case studie områdene mine. Det begynte med et møte med Havforskningsinstituttet i Bergen, der fikk jeg mange ideer om hva jeg kunne jobbe med. På

⁴ <https://www.fiskeridir.no>

⁵ <https://www.kystverket.no>

⁶ <https://www.regjeringen.no>

⁷ Halvorsen, Knut 2007 s.96

samme tid kom jeg over en artikkel i lokalavisen som sa at det var problemer med et blåskjellanlegg som de fryktet ville bli forlatt i Tvedestrand. Videre så jeg forskjellige artikler om at det var blitt ryddet opp i blåskjellanlegg på Vestlandet. Dette førte til at jeg undersøkte videre og tok kontakt med Kystverket Vest, og fikk intervju med dem. Dette gjorde at Vestlandet ble det andre undersøkelses området. Etter å ha lest mye om blåskjell kom jeg over en rapport fra Hvaler om at det hadde vært en opprydning der. Siden Hvaler var en kommune som hadde utført opprydningen passet det perfekt inn. Dette førte til at dette ble det tredje og siste case studie området. Videre så førte denne prosessen til at jeg fikk vite om mange personer som kunne ha informasjon, og kunne derfor ta kontakt med de.

Etter at jeg hadde bestemt nøyaktig hva casene skulle være kunne jeg også bruke mange av de ledetrådene jeg hadde fått. En av disse ledetrådene var Fiskeridirektoratet sine sider. På disse sidene står det mye informasjon. Denne informasjonen er alt fra hvor alle oppdrettsanleggene var plassert og hva de produserte til hvordan man kunne skaffe konsesjoner til og starte med oppdrett, og inkluderte lovverk og stortingsmeldinger. Statistikken som ble hentet fra denne siden inneholdt mye forskjellige informasjon. Det jeg syntes var viktigst tok jeg inn i en programvare som man bruker får å vise fram og sammenligne statistikk. Dette statistikkprogrammet heter Microsoft Excel. I dette programmet lagde jeg enkle og forståelige grafer som sammenligner forskjellige statistikk. Siden dette var statistikk jeg ikke har laget, eller skaffet betyr det at dette er andrehands informasjon eller sekundærdata.

For å skjønne mer om omstendighetene rundt blåskjellanleggene, var det viktig å se på aktuelle lover og forskrifter. Den beste informasjonen om aktuelle lover og forskrifter var ved å bruke Lovdata.no. Denne viste også endringer som er blitt gjort og skal gjøres, noe som er veldig viktig i forhold til forvaltning. Lovdata.no gjorde at jeg enkelt kunne finne ut hva som mentes i intervjuene jeg foretok. Å bruke flere informasjonskilder og sammenligne kildene, gjorde det enklere å forstå begge kildene, men også å sjekke at det som ble sagt eller lest var korrekt. Dette førte til en bedre forståelse av informasjonen jeg fikk og gjorde det samtidig enklere å bruke den informasjonen i oppgaven.

2.3 Case studie

Alt arbeidet mitt ble påbegynt på grunn av de forlatte blåskjellanleggene som ligger rundt omkring i Norge. Dette førte til at blåskjellanleggene var et naturlig førstevalg å starte ut med i undersøkelsen av denne oppgaven. For å kunne finne flere områder og forlatte blåskjellanlegg til undersøkelsen, så ble det

gjort to møter med Havforskningsinstituttet, ett i Bergen og ett i Arendal. Dette førte til ny informasjon som ble brukt til å filtrere områdene. I dette stadiet var jeg innom mange muligheter, som f.eks. torskeoppdrett, eller å studere det nye trafikklssystemet for laks, ørret og regnbueørret. Men ingen av disse ble valgt, delvis på grunn av at de var så forskjellige. Med dette mener jeg at det hadde vært veldig vanskelig å få en rød tråd mellom de forskjellige casene. Når det kommer til trafikklssystemet⁸ for laks, ørret og regnbueørret som er en måte å få mer produksjon i oppdrettsanlegg og høyere utnyttelse. Ved hjelp av å dele inn anleggene i soner og så se på lakselusen i sonene får å bestemme om det kan komme mer produksjon. Problemet med torskeoppdrett var at det var et oppdrettsanlegg som hvor all torsk ble syk og døde. Men siden man ikke viste grunnen til grunnen får at torsken ble syk ville det bli vanskelig å sin noe om dette. Slik at den eneste sammenhengen mellom disse tre potensielle casene var forvaltning. Og det om å skrive om forvaltning i sjøen, følte jeg ikke var spesifikt nok og kunne derfor bli problematisk i lengden. Alle casene mine skulle omhandle blåskjell og opprydning av disse. Dette hadde en stor betydning for utforming og designet av den videre oppgaven.

2.3.1 Case 1 Tvedestrand

I denne casen er mesteparten av informasjonen hentet ved et intervju, en feltobservasjon og artikler. Siden det ikke har vært noen opprydninger her, har det heller ikke vært laget noen rapporter. Dette har ført til at jeg har lagt mye vekt på den informasjonen jeg skaffet selv gjennom intervjuet og feltobservasjonen. Noe som gjør at all informasjon i denne casen er primærdata, altså at det er jeg som har skaffet den.

2.3.2 Case 2 Vestlandet

I denne casen utførte jeg intervju, men jeg fikk også en rapport om hvordan opprydningsaksjonen var utført og resultatene av denne. Dette er altså den casen hvor jeg har mest variert informasjon. Mye av det som kommer fram i intervjuet kommer også fram i rapporten, men dette er et bra tegn da dette bekrefter hva som er viktig. Det eneste som var litt uheldig når det kom til intervjuet var at den personen som hadde lagd rapporten var ute i permisjon. Dette førte til at de to personer som jeg intervjuet kanskje ikke viste like mye som den personen som skrev rapporten. I denne casen brukte jeg altså både primær og sekundær data.

⁸ www.fiskeridir.no, Trafikklssystemet

2.3.3 Case 3 Hvaler

I mangel av eget intervju med Hvaler kommune har jeg måttet benytte meg av den rapporten som kom ut etter opprydningsarbeidet. Mesteparten av informasjonen som kommer fram i denne casen kommer fram i rapporten "Blåskjellopprydning, opprydding etter Hvaler Skjell AS, Hvaler kommune- Østfold" som ble utgitt Mai 2015 av Fiskeridirektoratet region Sør. Så denne casen bygger i hovedsak på sekundær data. Dette kan føre til noen feiltolkninger, generelt mangel på informasjon eller at man får et perspektiv på å stå utenfor og se inn.

2.4 Dokument studie

Det er mye informasjon og materiale som allerede finnes om dette temaet. Selv om denne informasjonen ikke alltid finnes i form av master eller bachelor oppgaver og studier, er den viktig uansett. De informasjonskildene som var enklest å håndtere samtidig som de hadde mest informasjon. Var fra etater som Kystverket og Fiskeridirektoratet, men også fra nettsider som lovdata.no og Google Maps. De tre stedene jeg brukte mest flittig var Fiskeridirektoratets sine hjemmesider, Kystverket sine hjemmesider og Lovdata.no.

Lovdata.no ble brukt for å finne lover, forarbeid og dommer. Lovdata er en privat stiftelse som gir enkel og gratis tilgang til Norges lovverk. Dette gjøres ved hjelp av nettsiden Lovdata.no. Samtidig som siden gir tilgang til selve lovverket, kan man også som student få tilgang til forarbeider og doms avgjørelser. All informasjon som blir nevnt under lov kapitelet i min oppgave kommer fra dette stedet.

På Kystverket sine sider fant jeg artikler om opprydninger og problemer med blåskjellanlegg. Kystverket er den etaten i Norge som har ansvaret for kystforvaltning, sjøsikkerhet og beredskap mot akutt forurensning. Et viktig arbeid som utføres av Kystverket er å sikre sjøtransporten. De ser etter potensielle farlige aspekter på sjøen og sørger for at de blir fikset. I tillegg så har Kystverket arbeidet med blåskjell og har laget diverse rapporter om dette.

Fiskeridirektoratets sine sider ga informasjon om alt som hadde med akvakultur. Fiskeridirektoratet er direktoratet som har ansvar for å regulere, veilede, ha tilsyn og ressurskontroll over akvakulturanlegg. Fiskeridirektoratet er rådgivende og utøvende organ for Fiskeri- og havbruksforvaltninga. Fiskeridirektoratet er god kilde til informasjon når det kommer til oppgaven min, blant annet har jeg her hentet statistikk som ble brukt til å lage grafene i oppgaven, og også rapporter fra samarbeid og opprydning av blåskjellanlegg.

Siden det i oppgaven var viktig å vise til hvor anlegg og objekter var, er det viktig med kart. Den mest praktiske måten å finne kart og informasjon om steder er Google maps. Selve karttjenesten er veldig nøyaktig i Norge. I tillegg til karttjenesten som Google maps gir, har den også en annen funksjon. Denne funksjonen er at den gir bilder fra mye av veinettet. For min oppgave betyr dette at for de stedene jeg ikke har fått tid og tilgang til, så har jeg kunnet observere forholdene via denne tjenesten. Når det er sagt er ikke bilder like bra som fysisk observasjon.

Som en siste ting brukte jeg også avisartikler.

2.5 Intervju

Meningen med et intervju er å trekke ut erfaringene og meningene fra den eller de personene man intervjuer. Som det står i boken til Steinar Kvale og Svend Brinkmann, *Det kvalitative forskningsintervju* "Det kvalitative forskningsintervjuet søker å forstå verden sett fra intervjupersonenes side. Å få frem betydningen av folks erfaringer og å avdekke deres opplevelse av verden, (...)"⁹. Formålet er å få et innblikk i hvordan arbeidet og erfaringene til intervjuobjektet er. Ut ifra denne kunnskapen så kan man selv skjønne mer om det som skjer rundt og bruke den informasjonen andre har skaffet seg gjennom arbeid eller erfaring med problemet.

Valg av hvem som skal intervjues er derfor viktig. Dette valget av intervjuobjekter bunner i hva oppgaven skal handle om og casene som er valgt. Intervjuobjektene ble valgt ut ifra god kjennskap til casene og casene ble valgt ut ifra problemstillingen for oppgaven. For oppgaven sin del vil dette si at personene som ble intervjuet, er de som har mest kunnskap om situasjonen eller hadde god kunnskap om situasjonen og kan beskrive sine erfaringer. Jeg valgte 3 caser og prøvde å få minst et intervju til hver av casene. Det var 5 forskjellige etater og kommuner som ble kontaktet for å få intervju, Tvedestrand og Hvaler kommune, samt Kystverket Vest og Aust-Agder fylkeskommune og Fiskeridirektoratet. Det ble utført intervju med Tvedestrand kommune og Kystverket Vest, men med Aust-Agder fylkeskommune, Hvaler kommune og Fiskeridirektoratet ble det ikke utført. Dette skyldes ulike forhold. Når det er sagt så ble det kommunisert mellom meg og Fiskeridirektoratet og Aust-Agder fylkeskommune. Dette ble utført over mail, i tillegg så hadde jeg en kort samtale med Aust-Agder fylkeskommune over telefon. For Hvaler sin del så ble det som sagt ikke utført noe intervju eller noe informasjonsdeling. Dette kommer av at jeg ikke fikk noe kontakt med Hvaler kommune. Etter å ha prøvd forskjellige løsninger med å få kontakt med Hvaler, hvor ingen ga resultat, ga jeg tilslutt opp. Jeg tok kontakt med servicetorget, forsøkte å kontakte

⁹ Halvorsen, Knut 2017, s.20

noen som jobbet med arealplanlegging i Hvaler og sjekket fagmiljøet. Dette førte til at jeg måtte bruke rapporten som ble utarbeidet etter opprydningen mye mer. Dette er uansett en veldig viktig informasjons kilde, men dessverre vil ikke denne kilden, gi informasjon om tankegangen og all personlig erfaring fra opprydningen. Det at det ikke ble utført intervju på Hvaler førte til at det ikke ble gjort intervju på alle casene dessverre.

Jeg hadde også tenkt til å utføre et intervju med en sentral person innen akvakultur i fylkeskommunen i Aust-Agder. Dessverre ble dette heller ikke gjort da jeg fikk kontakt med personen veldig sent. Istedenfor fikk jeg snakket over telefon med en annen person som jobbet i fylkeskommunen og har jobbet i Fiskeridirektoratet tidligere. I denne samtalen fikk jeg stilt en del spørsmål i tillegg til dette ble det en epost korrespondanse mellom meg og den personen jeg hadde tenkt å intervju. I telefonsamtalen jeg hadde med fylkeskommunen fikk jeg også en ny ledetråd. Denne ledetråden var å ta kontakt med en person i Fiskeridirektoratet som hadde jobbet med dette. Jeg prøvde igjen å få kontakt, men nå hadde jeg kommet så nærme innlevering at jeg ikke rakk å holde intervju med denne personen. Istedenfor stilte jeg og fikk svar over epost på de spørsmålene jeg hadde.

Får å utnytte intervjuet til det fulle, fulgte jeg Kvale og Brinkmann sine 7 stadier innen undersøkelsesintervju: *"(...) som en lineær utvikling gjennom syv faser fra de opprinnelige ideene til den endelige rapporten."*¹⁰ Disse sju fasene er følgende: tematisering, planlegging, intervjuing, transkribering, analysering, verifisering og rapportering. Stadiene begynner med tematisering. Det vil da si at man finner ut hva man vil gjøre med oppgaven, noen viktig spørsmål å stille seg i denne fasen er hvorfor man gjør det og hva man skal gjøre. Det siste man skal gjøre her er å finne ut hvordan man skal gjøre det. Det neste stadiet er planlegging. I dette fant jeg ut hva jeg skulle finne ut i intervjuene og hvem jeg skulle intervju. Får å enklere å utføre et ryddig og bra intervju laget jeg en intervjuguide i dette stadiet. Meningen med en intervjuguide er at den skal vise til hva eller hvilke temaer og spørsmål man må gå igjennom i intervjuet. Meningen med en intervjuguide er ikke at jeg skulle bruke den slavisk. Den gir bare minimums spørsmålene jeg vet jeg må gjennom. Hvis jeg vil grave litt dypere kan jeg stille flere spørsmål eller intervjuobjektet kan komme med informasjon som jeg ikke har tenkt på er dette positivt. Det neste av disse 7 stadiene er å utføre selve intervjuet. Her er det mye man må tenke på. Det er viktig å ta opp samtalen, få samtykke til å utføre intervjuet, samt virke positiv og gjøre omgivelsene så bra som mulig får å holde samtalen i gang. Steg nummer 4 er transkribering. Alle intervjuene må gjennomgås får å kunne sitere og bruke intervjuet i oppgaven. Et problem som jeg støtte på her var at

¹⁰Halvorsen, Knut 2017, 138

det til tider var vanskelig å høre samtalen, om jeg måtte derfor gå igjennom intervjuene veldig mange ganger. Dette var også et ustrukturert intervju hvor mange spørsmål og svar kom fra begge sider, dette førte til litt mindre svar, men flere av de. Derfor lærte jeg mye som jeg kunne ta med meg til det andre intervjuet.

For å vite hva man skal bruke av intervjuet må man utføre en analyse. Denne analysen kommer som det 5 steget. I det nest siste steget går man gjennom alt for å lete etter feilkilder eller svakheter, det dette gjør er at det viser hvor pålitelig de funnene man har er. Det siste steget er å ta det inn i en rapport eller oppgave som overholder de vitenskapelige kriteriene.

2.5.1 Personvern

Man må søke til Norsk senter for forskningsdata (NSD), får å håndtere personlige opplysninger som kan bryte med personvern. Søknaden til NSD for denne oppgaven ble godkjent 13.03.2019. Dette betyr at oppgaven nå kan håndtere personlige opplysninger, men som en del av dette skal personene som ga disse opplysningene bli anonymisert. I stedet for navn på personer i oppgaven vil det derfor bli gitt informasjon om stillingen de jobber i som gjenkjenning. I tillegg til anonymisering må man også ha samtykke fra intervjuobjektene for å kunne ta opp og bruke intervjuet. Dette ble skaffet i alle intervjuene jeg hadde. Det ble også skaffet informert samtykke fra alle intervjuobjektene

2.6 Observasjoner

Får å bedre kunne sette seg inn i case situasjonene er det viktig å vite hvordan området ser ut. Jeg måtte derfor reise til case områdene som jeg jobbet med. Dette kalles felt observasjoner eller befaring. For Tvedestrand ble dette utført 23 februar, dagen før intervjuet med den administrative ansatte i Tvedestrand kommune.

For Hvaler og Vestlandet var situasjonen annerledes siden oppdrettsanleggene det er snakk om er fjernet. Derfor ble det ikke gjort en fysisk befaring på disse stedene. På disse anleggene brukte jeg bilder fra rapportene¹¹¹². I tillegg ble det skaffet informasjon fra stedene via andre bildebaser, også fra Google

¹¹ Blåskjellopprydning, Opprydning etter Hvaler Skjell AS, Hvaler kommune - Østfold

¹² Erfaringsrapport fra Region Vest, Kystverket, (Feb 2018)

Earth. Meningen med feltobservasjon er som sagt å se hvordan ting ser ut, siden det kan forme hvordan ting skal gjøres fremover. I mitt tilfelle viste det tilstanden til oppdrettsanleggene samt om det var store problemer på anleggene. Annen informasjon som kommer ut fra befaringen er at man kan se om det er naturlige forskjeller mellom stedene som kan ha betydning. Et eksempel på dette er at på Vestlandet er det mye fjorder, mens i Tvedestrand og på Hvaler så er det ikke like utpregede fjorder. Alle denne kunnskapen kan brukes til senere arbeid og for å forberede intervju.

2.7 Kvantitativt kildemateriale

Forskjellen mellom kvantitative data og kvalitative data er at kvantitative data bruker tallfestbare data, mens kvalitative data er den informasjonen man ikke kan formidle med tall. Kvalitative data er data man får fra dokumenter og artikler man leser og gjennom intervjuer.

De kvantitative dataene i denne oppgaven omhandler å sammenligne konsesjoner til oppdrettsanlegg med hverandre. Men også fysiske oppdrettsanlegg som allerede er der med hverandre. Det vil si å sammenligne laks og ørret med bløtdyr, kreps og skalldyr, men spesielt blåskjell. Denne sammenligning skjer med grafer i kapitlet som omhandler forvaltning. Disse grafene er det jeg som har laget, men informasjonen som grafene er bygget på. Som f.eks. antall oppdrettsanlegg i et fylke på et tidspunkt kommer fra Fiskeridirektoratets sine nettsider.

2.8 Validitet og reliabilitet

Meningen med validitet og reliabilitet er å vurdere om resultatet i oppgaven er saklig og pålitelige. Validitet er om den informasjonen og de kildene som brukes har relevans og om informasjonen er gyldig og korrekt. Dette gjøres ved å bruke forskjellige metoder, som utfyller og bygger på hverandre. Ved å ha flere kilder som kommer med samme informasjon hever dette validiteten i oppgaven.¹³ Reliabilitet er måten å se på om noe er feil. Ved å ta en måling, vet man ikke hvor usikker den er. Man fjerner usikkerhet ved å ta flere målinger og ta et gjennomsnitt av alle målingene. Dette er en effektiv måte når det kommer til kvantitative data. Fordi målinger bruker tall. Når det nå kommer til kvalitative data, er det annerledes. Når det kommer til reliabilitet i kvalitative data er konsistens viktig. Dette betyr at man er åpen med de dataene man jobber med. Dette gjør at andre forskere kan gå gjennom

¹³ Halvorsen Knut, 2007

materialet og undersøkelsen hva man har skaffet og gjort. Noe som gjør at disse forskere kan danne seg sin egen mening om det som står i oppgaven og kan derfor gjøre seg en mening om oppgaven.¹⁴

2.9 Svakheter / Feilkilder

Det er mange svakheter og feilkilder i en oppgave, dette inkluderer denne oppgaven. Det betyr ikke at det som blir skrevet her er feil. Meningen med å vise til disse svakhetene og feilkildene, er for å beviser at man har kjennskap til de. Dette gjør at man kan jobbe med disse svakhetene og feilkildene. En av disse svakhetene og feilkildene i min oppgave kan være at det er en skeivfordeling av informasjon i casene. Med skeivfordeling av informasjon i casene mener jeg at får Hvaler fikk jeg bare en rapport og ingen intervju. Dette fører til at jeg må gjøre en del antagelser, og vil derfor ikke skrive like mye. Derimot får Vestlandet fikk jeg både rapport og intervju noe som gjør at jeg kunne skrive mer om dette. Dette førte til at når man kommer til diskusjoner så kan det være enklere og ta mer informasjon fra et sted.

2.10 Kilder og litteratur

Når det kommer til informasjonskilder enten om det er primær eller sekundær så kan man støte på problemer. Med primær kildene som intervju kan sitater taes ut av kontekst som gjør at sitatet for en annen mening. I tillegg kan ved mangel av nøkkel informasjon alt få en annen mening. Dette er det enklere å hankes med når det kommer til primærinformasjon. Dette fordi det er en selv som har skaffet informasjonen. Ved feltobservasjon forklarer man situasjonen og tar bilder. Dette fører til at vis man ikke får den informasjonen man vil ha eller den mangler Kan man finne et annet sted å observere. Dette gjelder også intervju, man skal ha gjort noe forarbeid for å sørge for at den personen man intervjuet har relevans for oppgaven. I tillegg så er det en selv som stiller spørsmålene intervjuobjektet svarer på. Ofte kan man ta kontakt igjen med intervjuobjektet om det er et potensielt spørsmål som trenger svar. Dette gjør at den informasjonen er mye mer trygg og bruke. Når det kommer til sekundær informasjon, som er informasjon som andre har laget, må man alltid være litt kritisk på det man leser. Dette kommer også an på hvem som har laget sekundærinformasjonen. Det er vanligvis korrekt og troverdig informasjon som kommer fra rapporter fra etater som Kystverket og Fiskeridirektoratet. De har vanligvis ikke noe å tjene på å ikke snakke sant. For andre kilder stemmer ikke nødvendigvis dette. Dette kan være aviser som trenger lesere, politikere som vil spre sitt budskap eller forskere som har mye å tjene på det¹⁵.

¹⁴ Halvorsen, 2007

¹⁵ www.uniform.uio.no, Forsknings fusk

Jeg har kritisk gått i informasjonskildene mine og sett på hvordan disse kildene er, og om de er troverdige. Dette har ført til at jeg har prøvet å ha brukt de kildene som er mest troverdige, men også har vært innholdsrike.

3. Forvaltning

3.1 Føringer og planlegging

Det er mange føringer, planer, regler og lover som gjelder for akvakultur i Norge. I dette kapittelet går jeg gjennom de lovene som er mest relevante for oppgaven. Når det gjelder føringer og planer kan de deles inn i flere nivåer; internasjonale, nasjonale, regionale og kommunale.

Når det kommer til internasjonale føringer kan det være snakk om FN konvensjoner som De forente nasjoner Havrettskonvensjon¹⁶, avtaler med andre land eller EU direktiver som f.eks. vanndirektivet¹⁷. Disse er relevante for Norge, for hvis vi har akseptert det som står i de internasjonale føringene og avtalene må vi følge opp det som står i de.

De nasjonale planene og føringene kan være Stortingsmeldinger, NOU-er (Norges offentlige utredninger) som NOU 1994:10 Lov om havbeite, odelstingsproposjoner og informasjon fra etater som Kystverket, Fiskeridepartementet og Sjøfartsdirektoratet. På regionalt nivå, er det mange av de samme etatene som Kystverket og Havforskningsinstituttet. Fylkeskommunene er også sentral og ofte er det et samarbeid mellom de ulike etatene.

På kommunalt nivå er det kommunene som er ansvarlige for planer gjennom f.eks. Jf. Plan og bygningsloven §11-5. Som omhandler Kommuneplanens arealdel.

3.2 Internasjonale føringer

De internasjonale føringene kan som sagt være FN konvensjoner og resolusjoner, avtaler med andre land eller EU direktiver. Et godt eksempel på FN konvensjoner er bærekraftsmålene. Meningen med den er som FN-sambandet skriver *“FNs bærekraftsmål er verdens felles arbeidsplan for å utrydde fattigdom, bekjempe ulikhet og stoppe klimaendringene innen 2030.”*¹⁸ Hvor mange av målene og føringer kan knyttes til akvakultur. Det fins i tillegg mange andre FN-resolusjoner som inneholder vedtak man kan knytte til akvakultur. Et eksempel på EU direktiver er *“Strategi for en bærekraftig utvikling av Europeisk fiskeoppdrett”*

¹⁶ www.lovdatabasen.no, Havrettskonvensjonen

¹⁷ www.vannportalen.no, vanndirektivet

¹⁸ www.fn.no, FNs bærekraftsmål

3.3 Nasjonale føringer

Av nasjonale føringer og planer er det som nevnt tidligere Stortings meldinger, NOU-er, proposisjoner og informasjon fra etater og departementer. Jeg vil begynne med å forklare hva en stortings melding er. På regjeringen sin hjemmeside står det følgende om stortingsmelding: *“Melding til Stortinget blir brukt når regjeringa vil presentere saker for Stortinget utan forslag til vedtak. Melding til Stortinget blir også nytta når regjeringa vil trekkje eit lovforslag attende.”* Dette vil si at regjeringen lager uforpliktende planer om hva som skal gjøres. Et eksempel på en St-melding er Stortingsmelding 48 fra 1994-1995 som omhandler "Havbruk- en drivkraft i norsk kystnæring". Meldingen går gjennom følgende tema: norsk kystnæring, mål og avgrensning av offentlig ansvar, opplegg for framtidig styring, organisering av det felles markedsarbeidet, forskning og utvikling og til sist planlegging for akvakultur i kystsonen.

Andre stortingsmeldinger som gjelder akvakultur er: Nr 29 (1996-97) Regional planlegging og arealpolitikk, som gjennomgår 10 år med plan og bygningsloven og ser hvordan den fungerer og hva som skal endres fremover¹⁹. Nr 43 (1998-99) Vern og bruk i kystsona) som går gjennom kystvernplanene myndighetene har²⁰. Nr 19 (2004-2005) Marin næringsutvikling - Den blå åker, som er en oppfølging av Innstilling til stortinget nr.119 (2003-2004) og omhandler bærekraftig marin næring²¹. Nr 12 (2006-2007) Regional fortrinn – regional framtid, som går ut på at regjeringen mener det er behov for å styrke det regionale folkevalgte nivået²². Dette kan kobles med at mer må få bestemmes regionalt og lokalt, noe som kan kobles mot selvstyre.

Andre nasjonale føringer som omhandler selve forvaltningen, men også oppdrettsanleggene er NOUer Det fins mange NOUer , men i det følgende nevnes noen: NOU 2001:7 Betre kommunal og regional planlegging, der et utvalg går gjennom lovverk, f.eks. Plan og bygnings loven, og kommer med forslag til forbedringer.²³ NOU 2003:14 Betre kommunal og regional planlegging 2, som er den andre delutredningen av lovverket nevnt rett før²⁴. NOU 1994:10 Lov om havbeite, som omhandler spørsmålet

¹⁹ regjeringen.no, st-meld-nr-29_1996-97

²⁰ Ibid, st-meld-nr-43-1999

²¹ Ibid, st-meld-nr-19-2004-2005

²² Ibid, St-meld-nr-12-2006-2007

²³ Ibid, Nou-2001-7

²⁴ Ibid, Nou-2003-14

om og hvordan det bør innføres bestemmelser som regulerer havbeite²⁵. NOU 2005:10 Ny havressurslov som omhandler et forslag til lov om forvaltning av viltlevende marine ressurser²⁶.

Videre finnes odeltingsproposjoner, som er lovforslag, Prop. Nr 63 (1999-2000) om lov om havbeite, Prop. nr 61 (2004-2005) om lov om akvakulturloven og Prop. nr 10 om lov om endringer i forvaltningen mv.

Det fins mange flere Stortingsmeldinger, NOU-er og Prop. som gjelder akvakultur og forvaltningen av dette, men her har jeg bare nevnt et lite utvalg. For å se på alle mulige utredninger som gjelder akvakultur kan man gå inn på Fiskeridirektoratets nettsider²⁷.

En type planer omhandler bruk av områder, dette er såkalte forvaltningsplaner. Et eksempel på dette når det kommer til sjøen er «Forvaltningsplaner for havområdene»²⁸. Disse forvaltningsplanene er ofte inkludert i Stortingsmeldinger, så denne forvaltningsplanen er en del av Stortingsmelding 37 (2012-2013). Det omfatter 3 forskjellige forvaltningsplaner som gjelder i områdene Barentshavet til Lofoten, Norske havet og tilslutt Nordsjøen til Skagerak. Formålet med disse planene er at man skal legge til rette for verdiskapning gjennom bærekraftig bruk av ressurser og økosystemer, men samtidig beholde økosystemenes struktur virkemåte, produktivitet og naturmangfold. Disse forvaltningsplanene er viktige siden de gir strategiene for forvaltning av havet.

3.4 Regionale føringer

På det regionale nivået, er fylkeskommunen og etater dominerende. Det er i hovedsak studier, men det kan også være planer, tildelinger og føringer som blir utført. Et eksempel på en studie som ofte blir gjort på dette nivået er mulighetsstudier. Det vil si at potensialet for et område vurderes, og det anbefales hva som kan gjøres. Et godt eksempel på en mulighetsstudie er NIVA og Havforskningsinstituttet sin Mulighetskarlegging for kystbaserte næringer i Agder.²⁹ I denne karlegginga går man gjennom muligheter man har tilknyttet sjøen. Dette kan innebære akvakultur, turisme og bevaring av områder. Det man får ut er en analyse av positive og negative konsekvenser av forskjellige aktiviteter. Derfor er det enklere å bestemme hva som kan gjøres, noe som er veldig viktig for Fylkeskommunen.

²⁵ regjeringen.no, nou-1994-10

²⁶ Ibid, nou-2005-10

²⁷ fiskeridir.no, Offentlige-utredninger

²⁸ regjeringen.no, forvaltningsplaner for havområda

²⁹ Frigstad Helene med fler, Juni 2017

Andre viktige ting som blir utført på dette nivået når det kommer til planer og føringer er tildeling av lisens og konsesjon for akvakultur.

3.5 Lokale føringer

Det laveste nivået for føringer og planer er det kommunale nivået. Kommunen kan planlegge akvakultur gjennom reguleringsplaner, eller gjennom kommuneplanens arealdel hvor man kan ha akvakultur områder.

3.6 En viktig rapport

Før jeg går videre så vil jeg diskutere en rapport som er viktig i forhold til min oppgave. Denne rapporten er «Rapport – Opprydding i akvakulturnæringen med spesiell vekt på blåskjellanlegg»³⁰. Denne rapporten ble laget i 2007 av en arbeidsgruppe med personer fra, Fiskeri- og kystdepartementet, Fiskeridirektoratet, Miljøverndepartementet, Statens forurensningstilsyn, Fiskeri- og havbruksnæringens landsforening og norske leverandører til havbruksnæringen. Denne rapporten omhandler hva som førte til at det ikke ble ryddet opp i forlatte anlegg, regelverk, muligheter og potensielle løsninger. Av det som står der er det viktigste i forhold til min oppgave tildeling, regelverket og de potensielle løsningene, både de kort- og langsiktige. Tildelingsprosessen til oppdrettsanlegg omhandler jeg senere i dette kapitlet. Regelverket omhandler jeg i hovedsak under kapitlet om lover og regler, men enkelte aspekter taes opp her. Rapporten nevner ikke miljøkriminalitet og at man ikke kan forlate anlegg på sjøen uten at det får konsekvenser. Det fins andre eksempler på at myndighetene har gått etter eieren og gitt beskjed om å rydde opp. Det er derfor rart de ikke gjorde dette mot forlatte blåskjellanlegg.

For de potensielle løsningene fant arbeidsgruppen 4 muligheter, hvor 3 av de var kortsiktige og den siste var langsiktig. Den langsiktige løsningen var at man skulle stille med en garanti på 2500 kr pr dekar får å få tillatelse. Denne løsningen ble godtatt med engang og førte til at man endret loven eller forskriften til å ta med dette. Det var også tre kortsiktige løsninger som ble foreslått. Det første av disse forslagene/tiltakene het "Kjent eier: opprydningsplikt".

*(...) foreslås det at Fiskeridirektoratet fortsatt har fokus på gjennomføringen av opprydningsplikten og følger opp med pålegg og tvangsmulkt der hvor det er nødvendig.*³¹

Det betyr altså at Fiskeridirektoratet skal passe mer på at eierne faktisk utfører opprydningen selv, og hvis de ikke gjør det kan det føre til pålegg og tvangsmulkt.

³⁰ Rapport – Opprydding i akvakulturnæringen med spesiell vekt på blåskjellanlegg

³¹ Ibid

Den neste løsningen eller tiltaket heter «Konkursbo: videre drift/opprydningssplikt». Dette forslaget går ut på at interesserte personer eller firmaet i anlegget kan drive det videre, eller rydde opp. Det siste forslaget i rapporten heter «Mangler ansvarlig juridisk subjekt (den ansvarlige ukjent eller er et AS som er slettet)». Dette forslaget går ut på følgende.

Hvor en ikke har noe ansvarssubjekt som kan pålegges å gjennomføre opprydning, foreslås det at oppryddingen foretas gjennom et samarbeid mellom stat, kommune og næring.

Gjennomføringen bør ledes av Fiskeridirektoratet som også kan bistå med personellressurser. Næringen disponerer høstebåter som kan benyttes.

Kostnadene bør søkes dekket gjennom salg av utstyr. Alternativt kan det offentlige, ved Fiskeridirektoratet, overta ansvaret for oppryddingen alene, og dekke kostnadene gjennom salg av utstyr.

Dette forslaget sier at hvis man ikke vet hvem som er ansvarlige, må myndighetene og næringen rydde opp. Det fører til at myndighetene eller forvaltningsorganene må samarbeide med hverandre. Dette vil da si fylkeskommune, kommune og relevante etater som Fiskeridirektoratet, Kystverket. Altså et samarbeid mellom de involverte.

3.7 Lisens og konsesjon

Lisens eller konsesjon er viktig for regulering av akvakulturanlegg. Dette skal hindre at det blir kaos på sjøen og at ikke alle kan gjøre som de vil. Det kan sammenlignes med allmenningens tragedie som er kjent for byplanleggere. Allmenningens tragedie går ut på at man har et felles gode. F.eks. en åker, denne åkeren kan bli brukt av mange som bor rundt den. Problemet starter hvis alle rundt åkeren bruker den mer og mer slik at den til begynner å svikte, noe som fører til at ingen kan bruke den. Det betyr at alle bruker et felles gode til egen kortsiktig vinning. Dette fører til at godet blir brukt opp og ingen lenger kan bruke det. Et eksempel som har skjedd, eller skjer i sjøen er hummerfiske. Hummer er overfiska i mange år, slik at bestanden ble så liten at det var vanskelig å fange hummer. Men nå er det tatt grep og innført størrelsesrestriksjoner og verneområder slik at ikke hummerne forsvinner helt. Dette kan føre til at bestanden bygger seg opp igjen.

På Fiskeridirektoratets nettsider så har de laget en egen side om akvakultur³². På denne siden kan man finne alt som har med akvakultur å gjøre, fra statistikk til registre og skjema. I tillegg omhandles tildelinger og tillatelser. På disse sidene har man et alternativ som heter tildelingsprosessen. Det første avsnittet her beskriver godt hvorfor denne tildelingsprosessen er ekstremt viktig. I avsnittet står det følgende,

Akvakultur er en tillatelsesbasert næring. Kravet om tillatelse innebærer at innehaveren får et særskilt gode, blant annet muligheten til å drive en eksklusiv drift på allmenhetens areal, mot at vilkårene som myndighetene har satt for driften overholdes og at oppdretterne bidrar til verdiskaping både lokalt og nasjonalt. Med andre ord foreligger det en «samfunnskontrakt»³³.

Som man kan forstå fra dette er at mot å få enerett til å drive et akvakultur anlegg på en plass i en gitt periode, må man bidra til verdiskapning lokalt og nasjonalt. Dette kan innebære at man skaffer jobber til lokalbefolkningen, og at man får en avkastning som myndighetene kan skattlegge.

Når det gjelder reglene for å få lisens eller konsesjon så er det noen forskjeller mellom laks ørret og regnbueørret og andre arter. For laks ørret og regnbueørret er det en auksjon over produksjonskapasiteten som kommer med lisensen, eller hvor mye produksjonskapasiteten kan økes for den lisensen man har. Sist gang produksjonskapasitet ble økt var i 2018³⁴. Da skulle det auksjoneres ut 14945 tonn. Denne økningen ble auksjonert bort for 2,9 milliarder kroner, og prisen per tonn varierte mellom 132 000 – 252 000 kroner³⁵. Auksjonen av produksjonskapasitet skjer fordi det er flere selskaper som vil drive med oppdrett av laks, ørret og regnbueørret, enn det er lisenser og muligheter for å drive med oppdrett.

Det å forstå hvordan man får lisens eller konsesjon er viktig fordi man da ser hvem som planlegger anleggene, og man kan skjønne hvordan anlegg oppstår, som kan forklare noen av problemene som blir diskutert senere. Lisens til å produsere blåskjell skjer via fylkeskommunen og ikke Fiskeridirektoratet. Men det er mange steg som må gås igjennom før å få lisens³⁶. Dette kommer fram ved Forskrift om

³² fiskeridir.no, Akvakultur

³³ Ibid, Tildelingsprosessen

³⁴ Ibid, Auksjon-juni-2018

³⁵ Ibid, Auksjon-juni-2018

³⁶ Ibid, Andre-arter

tillatelse til akvakultur av andre arter enn laks, ørret og regnbueørret, §7. Generelle vilkår for klarering av lokalitet³⁷.

Får å gå gjennom hovedtrekkene i denne prosessen har jeg brukt informasjon fra Norges Sjømatråd³⁸ og Laksefakta³⁹. Det første steget er at man sender en søknad til fylkeskommunen om lokalitet. I denne søknaden så har man tatt hensyn til blant annet arter i sjøen i området, havstrømmer, vind, havbunns analyser og forhold om vinteren. Det fins også mange flere ting å ta hensyn til, og formålet er å finne det området som passer best for et anlegg.

Videre sendes denne søknaden til kommunen som sørger for at anlegget er i områder som passer for dette, og at anleggene passer inn i de arealplanene kommunen har laget. Videre så sender kommunen søknaden på høring får å gi lokalbefolkningen muligheter til å uttale seg om søknaden eller planen. Alle kan uttale seg om søknaden på dette stadiet, hytteeiere som får utsikten ødelagt, naturvernorganisasjoner som tenker på miljøet og fiskere som kan få problemer når det kommer til fiske.

Deretter går søknaden til mattilsynet som passer på at det kommende anlegget følger matloven og at det ikke vil være noe problem å spise produktet fra oppdrettsanlegget. Det neste steget er at Kystverket sjekker at anlegget ikke kommer i konflikt med båttrafikken som skjer i området.

Neste steg er å vurdere miljøet, og passe på forurensningen fra anlegget og sameksistensen av livet i sjøen. Fiskeridirektoratet vurderer så om anlegget kommer i konflikt med fiske som allerede skjer i området.

Det aller siste steget for at lisens utstedes er at fylkeskommunen veier alle tingene opp mot hverandre og vurderer at ulempene er for store slik at lisens ikke utstedes.

³⁷ Lovdata.no, Forskrift om andre arter

³⁸ vimeo.com/221419123

³⁹ laksefakta.no, hvem bestemmer hvor et oppdrettsanlegg skal ligge

3.8 Sammenligning av forskjellige typer oppdrett

Fra et økonomisk synspunkt og til dels fra et samfunnsmessig synspunkt, så lønner det seg alltid å fokusere på det man er god til. Tanken bak dette er at man enklere kan vokse og utvikle seg. Samtidig vil mulighetene til avkastning på investeringene øke. Fra et økonomisk synspunkt gir denne avkastningen mening. For et samfunnsmessig synspunkt betyr det arbeidsplasser, skatteinntekter og generelt positive ting.⁵

Dette kan føre til er at man fokuserer så mye på det man er god til, at andre muligheter blir ignorert. For min problemstilling kan dette bety at forvaltninga fokuserer for mye på laks, men burde fokusere mer på all oppdrett.

Dette kan man se på oppdrettsnæringa. I Norge er vi spesialister på laks, ørret og regnbueørret, mer spesifikt på atlantisk laks⁴⁰. Vi er den nasjonen i verden som produserer og eksporterer mest atlantisk laks. Man kan også se på Figur 1 fra Norges Sjømatråd som viser fordelingen av eksport av sjømat fordelt på art⁴¹.

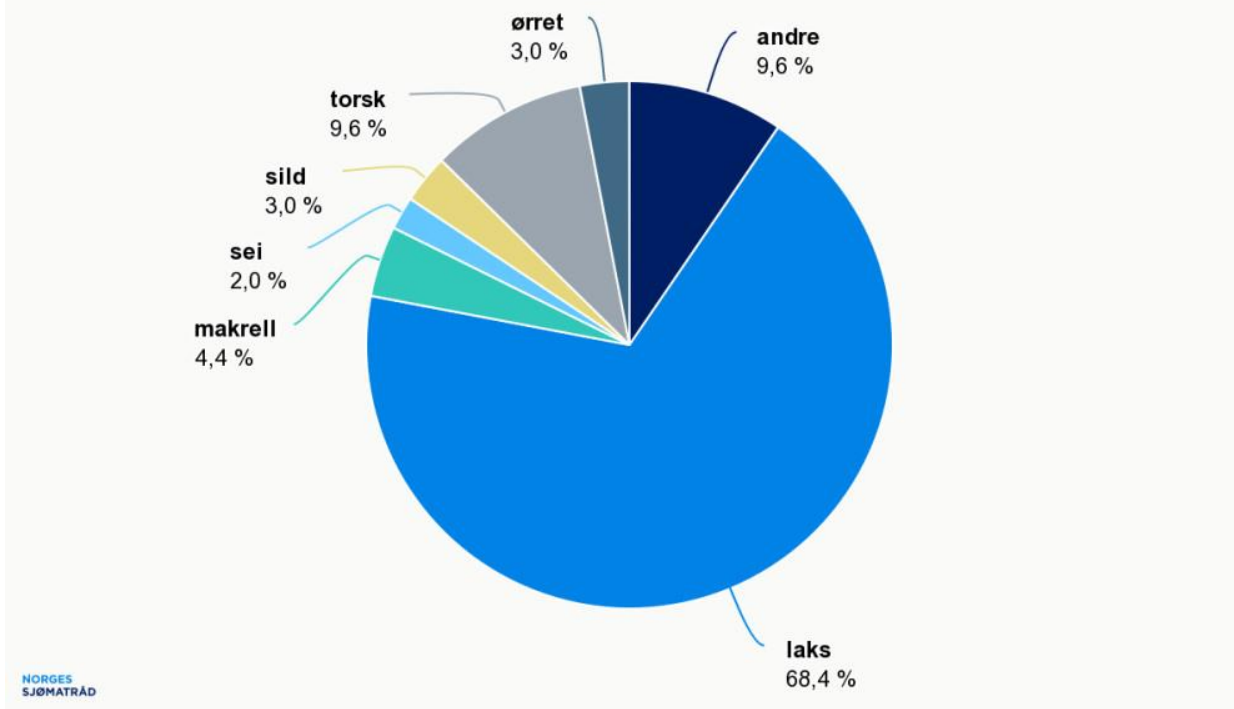
Det er ikke kapital eller lønnsomhet som stopper videre utvikling av laksenæringen, men utfordringen nå er lakselus og sykdommer. Men etter å ha snakket med ulike aktører innen laksenæringen, understreker de at det er spørsmål om tid før areal kommer til å bli den største utfordringen.

Derimot for uetablerte næringer som blåskjell, kamskjell, østers og tare er den mest utfordrende faktoren lønnsomhet og usikkerhet. Det at man ikke vet hvordan næringene vil utvikle seg, og om den vil gå bra eller dårlig fører til at mange sitter på gjerdet og avventer. Samtidig vil de problemene som oppstår ofte ikke få samme fokus som i næringene som man allerede vet går godt. Dette kan man se på Figur 3 som viser sammenligningen mellom oppdrettsanlegg av typen laks og ørret og bløtdyr, kreps og pigghuder.

⁴⁰ sjomatnorge.no, nøkkeltall for havbruk

⁴¹ seafood.no, eksport

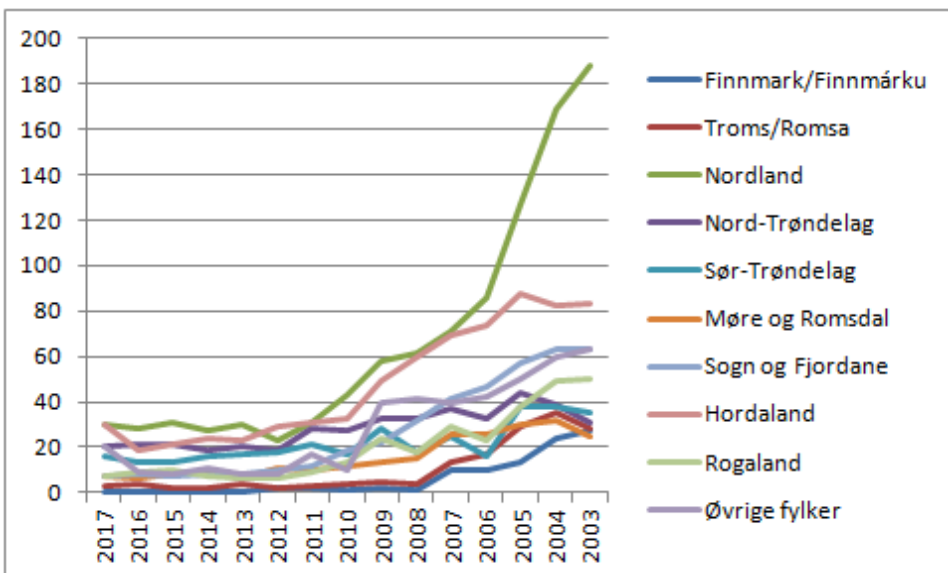
Verdi norsk sjømateksport fordelt på art hittil i år

Figur 1: Viser eksport av sjømat fordelt på art i 2017⁴²

⁴² seafood.no, eksport

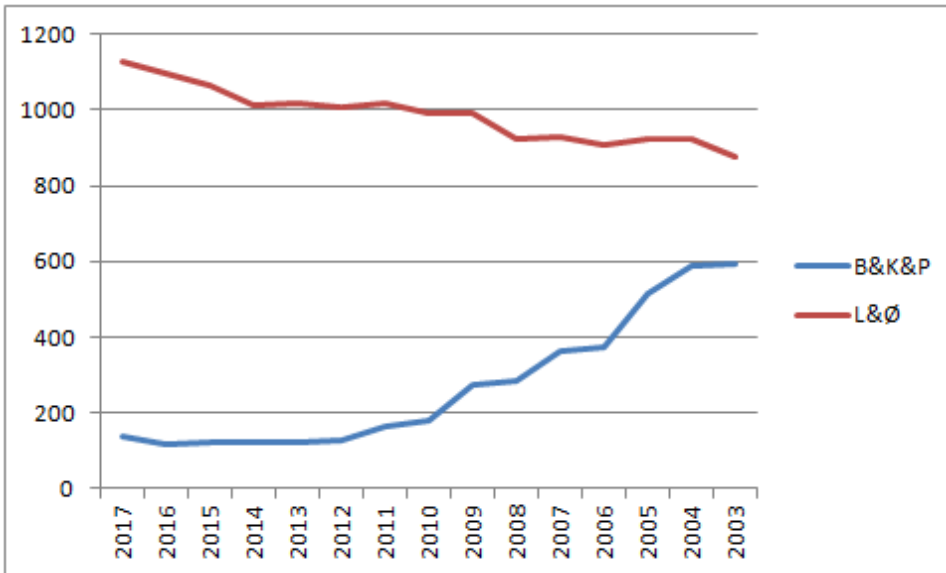
3.9 Oppdrettsanlegg for bløtdyr, kreps og pigghuder

Figur 2: Graf som viser oppdrettsanlegg med bløtdyr, kreps og pigghuder

I denne grafen ser man fordelingen mellom oppdrettsanleggene fordelt på fylkene. Hvor antall oppdrettsanlegg er på den vertikale akse. De oppdrettsanleggene som er med i denne grafen er av typen bløtdyr, kreps og pigghuder. Dette var tidligere betegnet som skalldyr og kan inkludere, blåskjell, kamskjell, kreps og østers. Som man ser av grafen er det Nordland og Hordaland som har flest anlegg. Dette har de hatt en lang stund. Man ser også at det har blitt betydelig færre enn det det var. Nordland som var oppe i ca. 185 anlegg er nå nede i ca. 30. Dette vil si at bare ca. en sjettedel av anleggene er igjen. Hordaland hadde ca. 85 anlegg i 2005, men er nå nede i ca. 30 anlegg. Noe som betyr at mindre enn 50% av anleggene er igjen.

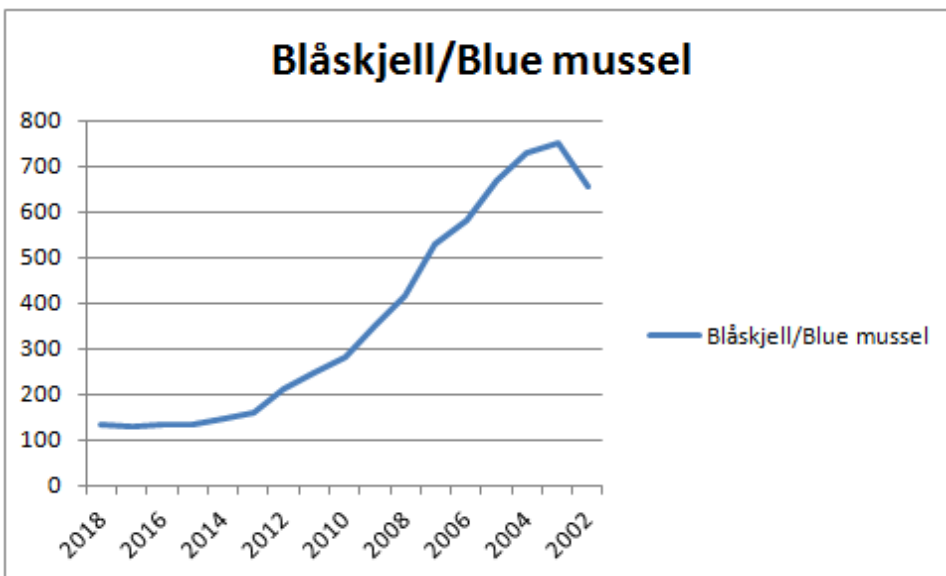
3.10 Sammenligning mellom oppdrettsanlegg av laks og ørret og bløtdyr, kreps og pigghuder

Figur 3: Grafen viser utviklingen av antall oppdrettsanlegg med laks og ørret, og anlegg med bløtdyr, kreps og pigghuder

Denne grafen viser utviklingen av antall oppdrettsanlegg til laks og ørret og for bløtdyr, kreps og pigghuder. Den viktigste informasjonen man kan trekke ut ifra grafen er at antall anlegg for laks og ørret stiger jevnt og kontinuerlig gjennom 14 år. Antall anlegg for bløtdyr, kreps og pigghuder holdt seg stabile i et par år, for så å begynne å synke. Antallet er nå nede i under en tredjedel i forhold til hva det var når grafen begynte.

3.11 Tillatelser for blåskjell

Figur 4: Grafen viser hvor mange blåskjell tillatelser som er gitt ut i perioden 2002-2018

Denne grafen viser hvor mange blåskjells tillatelser som er gitt. Denne statistikken begynte i 2002. Grafen viser at det ble flere blåskjellanlegg fram til 2003, det var ca. 750 tillatelser til å opprette blåskjell. Men så snudde det, og begynte å synke. Dette betyr at eierne enten ga opp eller gikk konkurs. Det betyr også at det var fra dette tidspunkt anleggene begynte å bli forlatt. Vis man videre ser på grafen over blåskjells tillatelser ser man at antallet synker raskt frem til ca. 2012. Da begynner kurven å flate ut. Dette kan bety at de anleggene eller tillatelsene som eksisterte på dette tidspunktet, kanskje ikke vil forsvinne med det første. Det kan også bety at man har fått fjernet de mer useriøse aktørene.

4. Lover

Det er mange lover og forskrifter som omhandler oppdrettsanlegg. Her vil jeg gå nærmere inn på de bestemmelsene som er aktuelle for problemstillingen. Noen av disse lovene og forskriftene er: Lov 17. juni 2005 nr.71 om akvakultur (akvakulturloven), Lov 27. juni 2008 nr. 71 om planlegging og byggesaksbehandling (plan og bygningsloven), Lov 13. mars 1981 om vern mot forurensninger og om avfall (forurensningsloven), Forskrift 17. juni 2008 nr. 822 om drift av akvakulturanlegg (akvakulturdriftsforskriften) og Forskrift 22. desember 2004 om tillatelse til akvakultur av andre arter enn laks, ørret og regnbueørret (Forskrift om akvakultur, andre fiskearter).

I de ulike stadiene av et akvakultur anlegg er det forskjellige lover som gjelder, og for oppdrettsanlegg som ikke er laks, ørret eller regnbueørret så er det flere. Skal man skaffe konsesjon og få tillatelse til å sette opp et anlegg så gjelder blant annet, Akvakulturloven og Forskrift om akvakultur, andre fiskearter. En viktig grunn for dette er om man skal etablere et anlegg et sted det ikke har vært før endrer man på miljøet og tilfører det noe som muligens ikke er ønskelig. Det neste stadiet til et akvakultur anlegg er å drifte det. Siden akvakultur anlegget allerede er etablert så er det andre lover og forskrifter som gjelder nå. Dette kan innebære drift av akvakulturanlegget som står i akvakulturdriftsforskriften. Det siste stadiet er vist anlegget ikke fungerer eller er økonomisk drivverdig og det må fjernes. I så fall er det akvakulturloven og Forskrift om akvakultur, andre fiskearter, som er den viktigste loven og forskriften. Dette lovverket manglet fram til 23.mars 2007 da Forskrift om akvakultur, andre fiskearter ble endret for å sørge for at det ble ryddet opp i blåskjellanleggene etter driften var avsluttet. Dette innebærer at for alle anleggene som ble etablert før 23.mars 2007 må man bruke et annet lovverk. Eksempler på disse lovverkene kunne være forurensningsloven eller Lov 17. april 2009 nr. 19 om havner og farvann får å nevne et par. Det er disse anleggene som ble etablert før 23.mars 2007 som er problemet i oppgaven, og forvaltning og fjerning av disse anleggene

4.1 Plan og bygningsloven

Plan- og bygningsloven (PBL) §1-2 angir lovens virkeområde. I § 1-2 andre ledd står det følgende: "I sjøen gjelder loven ut til en nautisk mil utenfor grunnlinjene". Men hva betyr dette?

Grunnlinje er den imaginære grensen som går mellom de ytterste holmer og skjær som ikke står under vann når det er høyvann. Ved å da lage en parallell linje som går 1 nautisk mil eller 1852 meter utenfor denne kommer man fram til det området hvor PBL gjelder. Dette har en betydning på grunn av at kommunen styrer i det området PBL gjelder. Hvis man derfor skal etablere et anlegg i et område hvor

PBL gjelder må det stå i Kommuneplanens arealdel at man kan bruke området til dette. Man må også få godkjent planen siden det beslaglegger noe av arealet til kommunen. Dette blir også fremhevet i Akvakulturloven §§ 15 og 16

Figur 5: Denne figuren viser grunnlinja (blå) og 1 nautisk mil utenfor (rød striplet linje) ⁴³

⁴³ Norgeskart.no

4.2 Forurensningsloven

I Lov 13. mars 1981 om vern mot forurensninger og om avfall §3 annet ledd står det følgende: *“Med de begrensninger som følger av folkeretten gjelder loven for forurensningskilder som befinner seg i eller forurensing som truer med å inntreffe i Norges økonomiske sone dersom forurensningskilden er norsk fartøy eller innretning, eller for øvrig i den utstrekning Kongen bestemmer.”* Siden de akvakulturanleggene som blir diskutert i denne oppgaven er innenfor den norske økonomiske sonen gjelder Forurensningsloven her. Men hva slags betydning har det at forurensningsloven gjelder?

Den første paragrafen som gjelder er §20 som omhandler nedleggelse og driftsstans. I §20 første ledd står det følgende, *“Hvis et anlegg blir nedlagt eller en virksomhet stanser, skal eieren eller brukeren gjøre det som til enhver tid er nødvendig for å motvirke forurensninger. Hvis anlegget eller virksomheten kan medføre forurensninger etter nedleggelsen eller driftsstansen, skal det i rimelig tid på forhånd gis melding til forurensningsmyndigheten.”* Dette leddet er viktig fordi det sier at eieren har et ansvar til å rydde opp etter seg.

Videre i § 20 andre ledd står det, *“Forurensningsmyndigheten kan fastsette nærmere hvilke tiltak som er nødvendig for å motvirke forurensning. Den kan pålegge eieren eller brukeren å stille garanti for dekning av fremtidige utgifter og mulig erstatningsansvar.”* Dette betyr at forurensningsmyndighetene kan påvirke ting aktivt for å minske risikoen for forurensning. Problemet med dette er at hvis forurensningsmyndighetene sier til et akvakulturanlegg at de må utbedre noe, slår eierne av akvakulturanlegget seg konkurs. Dette fører til at anlegget ikke utbedres, men at det blir forlatt og ingen kan utbedre det. Når anlegget blir forlatt er det igjen forurensningsmyndighetene som må ta ansvar å rydde opp.

Men neste spørsmål er hvem som er forurensningsmyndighetene. Dette kan variere ut ifra hvor forurensningen skjer, men det kan også variere med tanke på størrelsen på forurensningen. Hvem som er forurensningsmyndighetene kommer fram i §81 første og andre ledd:

“Forurensningsmyndighetene er:

- a) på riksnivå: Kongen, departementet og Miljødirektoratet*
- b) på fylkesnivå: fylkeskommunen og fylkesmannen eller den departementet bestemmer,*
- c) på kommunalt nivå: kommunen*

Kongen fastsetter hvilken forurensningsmyndighet som kan treffe vedtak etter loven. Departementet kan videre fastsette at vedtak etter loven kan treffes av andre enn forurensningsmyndighetene herunder privat rettssubjekt.⁴⁴

Dette betyr at det i hovedsak er kommunen som er forurensningsmyndighet, men det kan også forekomme at fylkeskommunen og fylkesmannen er det.

4.3 Akvakulturloven

“§ 15. Forholdet til arealplaner og vernetiltak

Tillatelse til akvakultur kan ikke gis i strid med:

- a) vedtatte arealplaner etter plan- og bygningsloven,*
- b) vedtatte vernetiltak etter kapittel V i lov 19. juni 2009 nr. 100 om forvaltning av naturens mangfold, eller*
- c) vedtatte vernetiltak etter lov 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner.*

Tillatelse til akvakultur kan likevel gis dersom det foreligger samtykke fra vedkommende plan- eller vernemyndighet.”

Denne paragrafen sier noe om restriksjoner mot å gi tillatelse til å akvakultur på noen steder. Paragrafen knyttes også opp til andre lover og regler. I tillegg sier den at dersom man får godkjenning fra enten plan- eller vernemyndighetene kan man se bort ifra §15 første ledd.

“§ 16. Interesseavveining ved arealbruk til akvakultur

Departementet skal foreta en avveining av arealinteresser ved plassering av lokaliteter til akvakultur.

Det skal særlig legge vekt på:

- a) søkers behov for areal til planlagt akvakulturproduksjon,*
- b) alternativ bruk av området til annen akvakultur,*
- c) annen bruk av området, og*
- d) verneinteresser som ikke omfattes av § 15 bokstav b og c.*

⁴⁴ lovdata.no, Forurensningsloven

Departementet kan i forskrift gi nærmere bestemmelser om bruk og plassering av lokaliteter til akvakultur.

Departementet kan i forskrift gi nærmere bestemmelser om pålegg om flytting av akvakulturanlegg innenfor et nærmere definert geografisk område dersom overordnede samfunns- og næringsmessige hensyn, herunder hensynet til fiskehelse og miljø tilsier dette. Departementet kan også i forskrift gi nærmere bestemmelser om prosedyrer for initiering og gjennomføring av prosesser med sikte på flytting, herunder prinsipper for dekning av kostnader.”

Denne loven er av spesiell interesse når det kommer til problemstillingen, siden §16 første ledd bokstav c) slår fast at det skal særlig legges vekt på annen bruk av området. Annen bruk inkluderer skipstrafikk og hvor skipstrafikken går, det vil si hovedskipsleier og bi skipsleier. Siden akvakultur anlegg og disse skipsleiene ofte ligger veldig nærme hverandre, må man passe på at akvakulturanleggene ikke går over i områdene som er forbeholdt skip, siden dette kan føre til ulykker. Av denne grunnen er kystverket ekstra påpasselig med akkurat dette.

4.4 Havne og farvannsloven

I §34. første ledd i havne og farvannsloven står det følgende:

“Ingen må i farvann eller i havn bruke eller etterlate fartøy, kjøretøy eller andre gjenstander slik at det kan oppstå fare, skade eller ulempe for fremkommeligheten eller ferdseien i farvannet eller i havnen, eller for annen bruk av farvannet, med mindre noe annet følger av bestemmelse eller tillatelse gitt i eller i medhold av denne loven.”

Siden blåskjellanlegg er en gjenstand som ligger i farvannet og i tilfeller i denne oppgaven er blitt etterlatt, burde denne loven bli brukt. Etter at anleggene er forlatt en stund vil det kunne oppstå fare, skade og ulemper for fremkommeligheten eller ferdseien i farvannet. Noe som viser at denne loven er relevant for forlatte blåskjellanlegg.

I §34. fjerde ledd står det at:

«Som ansvarlig etter paragrafen her regnes også den som var registrert eier eller eier av fartøyet, kjøretøyet eller gjenstanden på det tidspunkt fartøyet mv. ble nyttet eller etterlatt i strid med første ledd, eller som er registrert eier eller eier på det tidspunkt det blir gitt pålegg etter tredje ledd.»

Dette betyr at for blåskjellanlegg, så er eieren pliktig til å rydde opp etter seg og ikke forurensningsmyndighet som kommunen.

4.5 Forskrift om akvakultur om tillatelse til akvakultur av andre arter enn laks, ørret or regnbueørret

Dette er en spesiell forskrift om tillatelse til akvakultur av andre arter enn laks, ørret og regnbueørret. I §10a, særlige krav for blåskjell søknader, første del av paragrafen står det følgende: *“Søknad om tillatelse til akvakultur av blåskjell skal inneholde dokumentasjon som viser at søker har:*

- a. innbetalt et depositum på kr 2500 per omsøkt dekar til en sperret konto,*
- b. en forsikring som gir tilsvarende dekning som i bokstav a, eller*
- c. stilt annen likeverdig sikkerhet som gir tilsvarende dekning som i bokstav a.”*

Siden det fortsatt er forlatte blåskjellanlegg der det ikke er ryddet opp, tyder det på at denne paragrafen kom etter de ble forlatt. Altså at paragrafen ble laget for å sørge at det ikke skal skje igjen. Noe man kan se i paragrafens siste ledd.

“Depositumet, forsikringen eller annen likeverdig sikkerhet skal være sikkerhet for opprydding etter permanent opphør av drift på en lokalitet, jf akvakulturdriftsforskriften §17 annet ledd og akvakulturloven § 13 første ledd.”

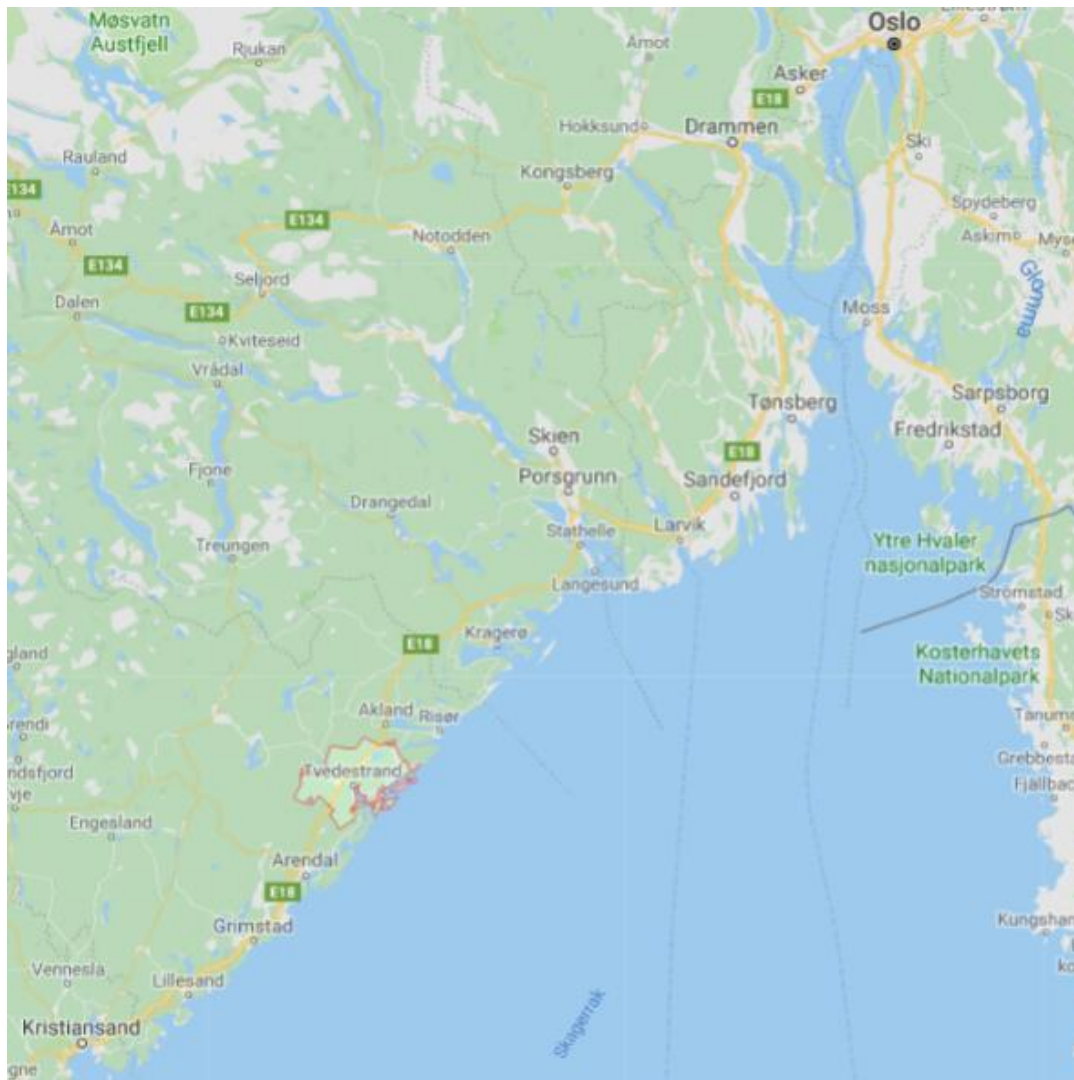
I akvakulturloven § 13 første ledd, står det følgende: *“Den som driver akvakultur skal ved helt eller delvis opphør av produksjonen foreta opprydding på lokaliteten og tilstøtende områder, herunder fjerning av organismer, innretninger og utstyr mv.”*

I akvakulturdriftsforskriften §17 annet ledd står det følgende: *“Ved permanent opphør av drift på en lokalitet skal det sørges for fullstendig opprydding, herunder fjerning av installasjoner over og under vann. Fullstendig opprydding skal være fullført senest innen 6 måneder etter opphør”*

Det er med andre ord en lovparagraf og to forskriftsparagrafer som alle omhandler hva som skal skje med anleggene etter at driften er opphørt. Dette understreker viktigheten. Men det sier jo ikke noe om hvorfor blåskjell anleggene fortsatt er forlatt og det ikke er ryddet opp. Den viktigste grunnen for dette er at den første av disse lovene ble tilføyd 23.mars 2007. Lovene gjaldt ikke før dette. Det er et viktig prinsipp at lover ikke har tilbakevirkende kraft. Det betyr at ting som skjedde før denne loven kom, ikke behøves å ta hensyn til den. En konsekvens er at det ikke blir ryddet opp.

5. Case Studie: Tvedestrand

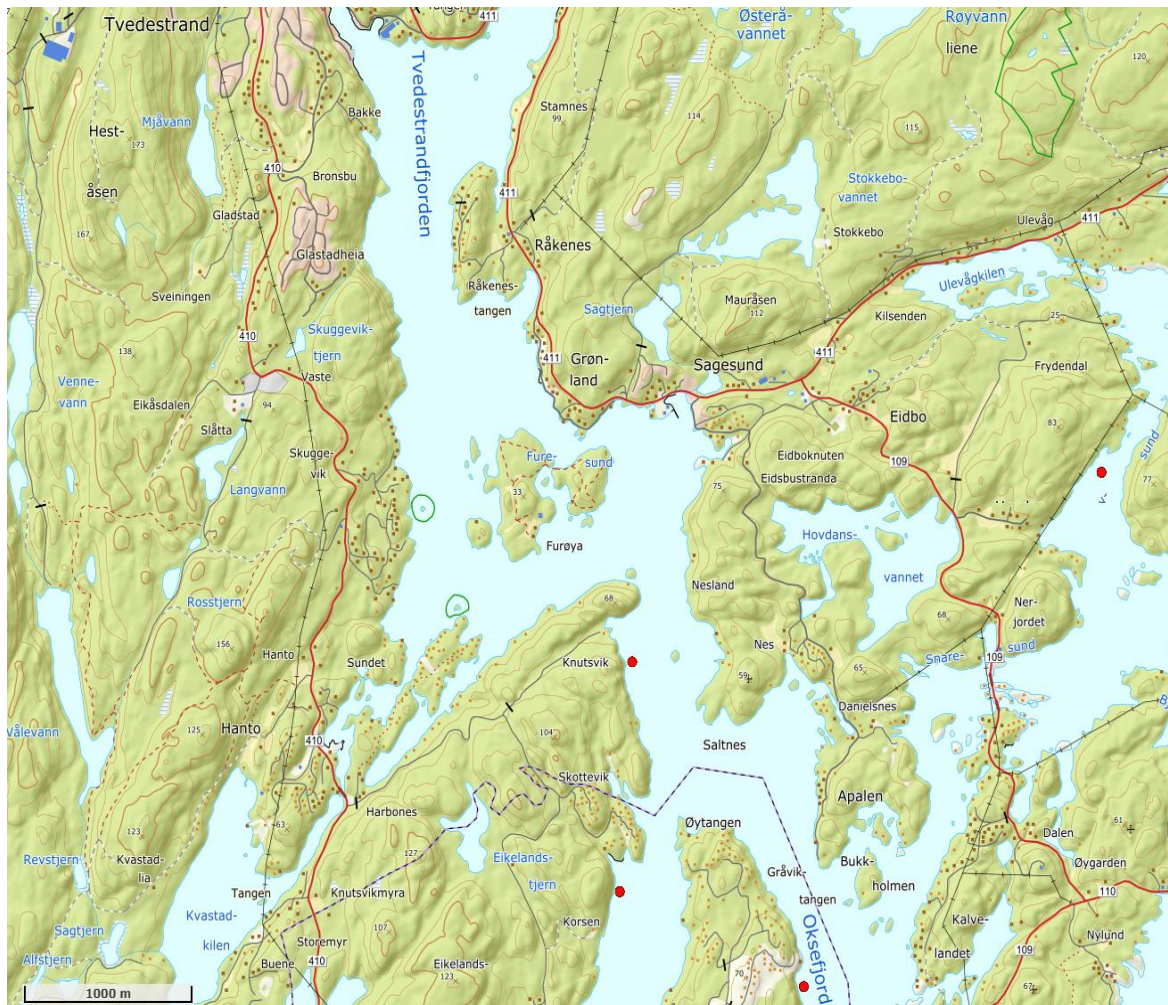
Tvedestrand er en liten by på kysten av Aust-Agder. Byen kalles ofte en Sørlandspærlé. Hvor kjennetegnene er at det er nesten alltid fint vær, hvite hus, idyll og sjølivet. Det betyr er at det er mange hytter der, og både lokalbefolkningen og turister benytter seg av skjærgården. Skjærgården utenfor Tvedestrand består av øyer og holmer i alle størrelser. På noen av øyene ligger Lyngør, som er et lite tettsted hvor det ikke fins biler. Beboerne bruker båt istedenfor bil. Båt er også viktig i Tvedestrand.

Figur 6: Kart som viser Tvedestrand i forhold til Oslo⁴⁵

⁴⁵ Google maps

En viktig del av kommunens ansvar er å verne turister og lokalbefolkning mot farer som kan opptre på sjøen. Når man kommer sjøvegen til Tvedestrand kan man komme forbi 4 forskjellige oppdrettsanlegg. Disse oppdrettsanleggene er Knutsvik, Korsen, Bota Oksefjorden og Sønningen. Det som er spesielt med disse 4 oppdrettsanleggene er at de er for blåskjell, og at det er enten forlatt eller blitt lagt brakk. Dette innebærer at de kan være en trussel for alle båtførere som kjører der. Noe som igjen fører til problemer for Tvedestrand kommune.

Figur 7: Innfarten til Tvedestrand og de 4 oppdrettsanleggene, markert i rødt.⁴⁶

Det eneste av disse 4 oppdrettsanleggene som ikke er blitt forlatt er oppdrettsanlegget Sønningen. Dette oppdrettsanlegget ble opprettet 17.08.2004 av Agder Skjell AS og har en størrelse på 6,40 dekar,

⁴⁶ <https://yggdrasil.fiskeridir.no/>

så det har en viss størrelse.⁴⁷ Den 4.2.2008 ble tillatelsen og oppdrettsanlegget overført til en annen innehaver Agder Mussels AS. Dette firmaet har eid dette oppdrettsanlegget siden.

Men siden markedet for blåskjell som dette anlegget er lisensiert for har vært svakt har Agder Mussels AS ventet på at markedet skal snu før de utnytter oppdrettsanlegget igjen. Dette har ført til mangel av vedlikehold og forfall.

Dette er et stort problem da et blåskjells anlegg for det meste er laget av blåser, rør, kuler og tauverk. For hvis anlegget mister et ankerfeste eller tauverket begynner å oppløses kan anlegget skifte plassering på grunn av vær, vind og strømmen, eller blåser og tauverk kan drive av gårde. Dette kan føre til store problemer. For båter kan man få tauet i propellen som igjen kan føre til motorstopp. Enda alvorligere kan det være å kjøre på en blåse, dette kan føre til personskader.

5.1 Dagens eiere

Men Agder Mussels AS sier i artikkelen at de skal trappe opp igjen produksjonen skal bruke dette anlegget igjen.⁴⁸ Dette er fordi man vet at selskapet kjøpte en ny båt for et par år siden⁴⁹. Må man også anta at eierne ikke vil at det skal forfalle. Når de fikk beskjed fra kommunen og fiskeridirektoratet at de måtte fikse på anlegget fordi det var bøyer som fløt fra anlegget, fikset de dette problemet. På den måten unngikk de dagbøter får å forsøple og lage faremomenter på sjøen.⁵⁰

Regnskapet til Agder Mussels AS⁵¹ viser at resultatet før skatt i 2017 var -57000 kroner. Men ut fra de 10 siste årene har driftsresultatet gått fra -2179000 ned til -57000, så det går riktig vei. Når det er sagt ser man at inntekten til firmaet begynte på 996000 kr i 2007 også steg det til 1224000 i 2009. Deretter sank det til ingen inntekter i 2015.

⁴⁷ <https://register.fiskeridir.no>

⁴⁸ <https://www.agderposten.no>

⁴⁹ Ibid

⁵⁰ Ibid

⁵¹ <https://www.proff.no>

5.2 Informasjon

Tvedestrand er en mindre kommune med ca. 6000 innbyggere⁵². Dette innebærer også at det ikke er altfor mange arealplanleggere som jobber der. Det betyr at det kan være noe begrenset kunnskap i forhold til alt slags lovverk og regler. Som arealplanlegger og lignende stillinger, har de som har tatt utdanning innen dette, fått god opplæring innen Plan og Bygningsloven⁵³. Jeg har også kjennskap til dette siden det er denne utdanningen jeg tar. En utfordring er at Plan og bygningsloven kjennes godt, men de andre lovene og forskriftene som er viktig for kommunen er ikke like kjente. Noen av disse lovene som arealplanleggere ofte ikke kjenner like godt til kan være, forurensningsloven⁵⁴, akvakulturloven⁵⁵, kommuneloven⁵⁶ eller havne og farvannsloven⁵⁷. Det er derfor bra at det er kommunikasjon mellom kommunen og fylkeskommunen, noe som kommer fram i følgende sitat:

Ja, jeg bruker de som kunnskaps ehhhh, database på en måte, det er de som har greie på ting. Vi holder dialogen og så prøver vi å løse problemene etter hvert (...) (Administrativ-ansatt, 2019)

Det som kommer fram her er at kommunen bruker fylkeskommunen som en kunnskaps kilde eller database. Det betyr at man bruker fylkeskommunen til hjelp. Det er lurt siden fylkeskommunen hjelper alle kommunene i fylket, og derfor kan ha sett lignende situasjoner de har lært fra. Dette betyr at fylkeskommunen mest sannsynlig har en viss anelse om problemene til Tvedestrand kommune. Som sagt ovenfor prøver både kommunen og fylkeskommunen å løse problemene etter hvert som de kommer.

Etter å ha jobbet med et problem over en lengre periode lærer man fra arbeidet og kan ofte løse tilsvarende problemer. Dette kan da innebære at lovverk som man ellers ikke ville forstå læres. Dette kan igjen føre til at man kan skjønne hvordan ting henger sammen og vil skje på grunn av arbeidet med problemet. Siden det i Tvedestrand har vært 4 anlegg som er blitt forlatt, kan man ha lært noe av dette. Slik at når det femte anlegget eventuelt blir forlatt har man kanskje en plan får å løse det. Når dette er sagt ser det ikke ut som dette er tilfelle. Ut fra intervjuet jeg hadde med en administrativt ansatt ved Tvedestrand kommunene fikk jeg to svar som var interessante,

⁵² <https://www.ssb.no/kommunefakta/tvedestrand>

⁵³ <https://lovdata.no>, Pbl

⁵⁴ Ibid, Forurensningsloven

⁵⁵ Ibid, Akvakulturloven

⁵⁶ Ibid, Kommuneloven

⁵⁷ Ibid, Havne og farvannsloven

Ja vi har jo et ansvar for å rydde opp, men det som da skjer når de får det pålegget, er at de slår seg konkurs. (Administrativ-ansatt, 2019)

Og

For da er det snakk om en forsøplingssak, og vis dette selskapet slås konkurs, noe de sannsynligvis vil gjøre så da etter forurensningsloven så er det vi som må rydde opp, så det er, ja det er ugreit. (Administrativ-ansatt, 2019)

Som man ser fra sitatene vet de som jobber med blåskjellanleggene i Tvedestrand hvordan prosessen vil gå hvis de vil prøve å fikse eller rydde opp i problemet. Som man også forstår liker ikke Tvedestrand at det er de som må ordne opp i problemer som andre har forårsaket. Når selskapet som eier anlegget slår seg konkurs, sier forurensningsloven at det er kommunen som må rydde opp. Dette fører til at kommunen og Kystverket må sørge for at anlegget vedlikeholdes og stoppe det fra å falle fra hverandre.

5.3 Samarbeid

Som det kommer fram i intervjuet er det planlagt et samarbeid mellom kommunen og andre parter får å løse problemet. Dette er i hovedsak et samarbeid mellom Tvedestrand kommune, andre kommuner, Fylkeskommunen og Kystvakten. Dette er et helt naturlig samarbeid, siden nabokommuner bør snakke med hverandre. På samme måte er det også naturlig at det er kommunikasjon og samarbeid mellom kommune og fylkeskommune. Den siste parten i samarbeidet er Kystverket. Kystverket passer på skipsleia som disse anleggene kan drifte inn i. Av følgende svar ser man noe om hvordan dette samarbeidet mellom Tvedestrand, fylkeskommunen og nabokommunene utarter seg,

(...) Vi holder dialogen og så prøver vi å løse problemene etterhvert, men jeg har bedt de nå om å få til et møte med Arendal og Risør kommune nettopp fordi å drøfte dette problemet, får å få en slutt på det rett og slett. (Administrativ-ansatt, 2019)

Samarbeidet om blåskjell anlegg gjelder bare informasjon og dialog. Dette kommer fram i sitatet. Som det også kommer fram ønsker Tvedestrand kommune å få med seg nabokommunene på dette samarbeidet. Det vil si i hvert fall Arendal, Risør og Fylkeskommunen for å bli kvitt problemet med forlatte oppdrettsanlegg. Det betyr at Tvedestrand vil at de nevnte partene skal jobbe sammen får å rydde opp blåskjellanleggene i de kommunene som samarbeider. Det innebærer at man fjerner de anleggene som er forlatt og de anleggene som kommunen vet ikke har noe framtid.

I intervjuet kom det tydelig frem at det eksisterende samarbeidet mellom Tvedestrand kommune og Fylkeskommunen er bra. Et eksempel på dette illustreres av dette svaret,

Vi kunne sikkert vært mer formelle, men i en så travel hverdag så har man ikke tid til å drive å dille med sånn (Administrativ-ansatt, 2019)

Dette sitatet viser at kommunikasjonen mellom kommunen og fylkeskommunen er effektiv ved at man prioriterer å få ting gjort, istedenfor at alt skal være korrekt og formelt. Ofte er man ikke formelle, dette betyr at samtalene flyter lettere, og at kommunikasjonen mellom partene er enklere og lettere å starte. På samme måte fører den uformelle måten å kommunisere på at man bruker mindre tid, noe som igjen fører til at det er en lavere terskel for å spørre om råd og å få svar.

5.4 Administrative problem

Enhver kommune har utfordringer. Dette kan være alt fra 100-metersone problematikk, til problemer med reguleringsplaner. Dette er vanlige problemer som kommunen må jobbe med, og utføre. Spørsmålet som er viktig å stille er hvordan disse vanlige problemene kan sammenlignes med problemet medforlatte oppdrettsanlegg. Får å finne ut av det og hvor stort problemet var stilte jeg det følgende spørsmålet,

Har dere som kommune noe andre problemer med skjærgården? eller noe sånne ting for eksempel.

Tanken bak dette spørsmålet er å få vite om de har andre problemer med skjærgården. Samtidig vil svaret kanskje gi innsikt i om disse potensielle problemene kan sammenlignes med forlatte blåskjellsanlegg. De svarene jeg fikk fra kommunen var følgende:

Dette er jo noe helt for seg selv altså, det er en klasse for seg selv i forhold eller så har vi problemer med ulovlig bygging og sånne ting, og oppfølging av det. (Administrativ-ansatt, 2019)

Det svaret betyr at Tvedestrand kommune har alle de samme problemene som andre kommunene har, f.eks ulovlig bygging. Men det viktigste ved svaret er at det sier noe om graden av problemet, iforhold til andre problemer. At det er noe for seg selv og ikke enkelt kan sammenlignes med andre utfordringer.

5.5.Selvstyre

I forvaltningsloven er selvstyre viktig.⁵⁸ Det vil si at kommuneadministrasjonen i hovedsak bestemmer hva som skal skje i kommunen. Men fylkeskommunen, rådmann og andre etater kan komme med

⁵⁸ www.regjeringen.no Prop. 64 L (2016-2017)

invendinger dersom de ikke er enige om det som kommuneadministrasjonen har bestemt, siden de må godkjenne forslaget. Dette er en viktig del av plan prosessen, men er ikke like lett å gjennomføre for arealer i sjøen. Plan og bygningsloven omhandler i hovedsak arealer på land og prosesser som skjer der.

Av den grunn ser man at det er problemer for kommunen med å styre prosessen selv i sjøen. Dette kommer fram i intervjuet med Tvedestrand

Kommunen har avsatt arealer i sjøen hvor det går an å drive næring, også er det Fiskeridirektoratet som da gir alt av konsesjoner og kommunen har egentlig ikke noe, for ikke anledning til å påvirke denne prosessen noe særlig. Så det er veldig dumt nå, får vi ser det at den som til syvende og sist som risikerer å sitte igjen med kostnaden med opprydning er kommunen. (Administrativt ansatt i Tvedestrand)

Det som blir sagt her og som er viktig, er at kommunen når de skal planlegge setter av et areal i sjøen. Dette arealet må bli godkjent av Fiskeridirektoratet og andre etater. Dette skjer for å passe på etatene sine interesser i sjøen. F.eks så kan det ikke være akvakultur i farleden der båter kjører. Når disse etatene godkjenner et område til akvakultur, blir det sendt videre til Fiskeridirektoratet. Nå kan Fiskeridirektoratet utlyse dette arealet, hvor firmaer kan prøve å få konsesjoner. Disse konsesjonene er det da Fiskeridirektoratet som bestemmer over. I tillegg må konsesjonene gjennom en prosess med fylkeskommune og kommune. Men dette er bare en godkjennelsesfase, hvor man sier ja eller nei og om eventuelt noe må forandres. Dette ser kommunen som et problem da de ikke kan påvirke situasjonen i en stor grad. På mange måter blir kommunen satt på sidelinjen og må håpe på det beste. Det verste er at kommunen selv må betale for å rydde opp dersom anlegget ikke lønner seg og går konkurs. Kort forklart så har kommunen lite å si, men de må ta mesteparten av risikoen hvis det ikke fungerer.

5.6 Dilemma

Det er mange naturlige ting som gjør oppdrett av blåskjell vanskelig. Det kan være algeoppblomstring noe som gjør blåskjellene giftige i en periode. Dette gjør at man ikke kan høste å selge skjellene i perioder. Videre så har blåskjell naturlige fiender. De fleste av disse fiendene unngår blåskjellene i oppdrettsanlegg fordi de ikke er på havbunnen, men er festet i anlegg fra overflaten. Det er derimot noen av disse naturlige fiendene som kan utnytte det. Et eksempel på dette er fugler⁵⁹, siden blåskjellene er nærme overflaten og noen fugler kan dykke. Dykker fuglene ned i anleggene og tar blåskjell. Det gjør er at eierne av anlegget taper penger, fordi de får færre blåskjell å selge. Får å

⁵⁹ www.nrk.no/ostfold/ Vil skyte fugl som spiser blåskjell

redusere problemet med at fugler kommer og stjeler blåskjell, har man to valg. Enten å gjøre det vanskeligere for fuglene å ta blåskjell eller å skyte en del av fuglene. Av disse to alternativene så er den enklest å skyte fugler. Dette gjorde eierne av blåskjellanlegget Sønningen. Dette kommer fram i intervjuet med den administrative ansatte:

Ja, så det, så de som dreiv det tidligere hadde kjempe problemer med det, så det ble gitt fellingstillatelse på ærfugl hvert år. For å holde de unna. også så er det jo spørsmålet, hvor bærekraftig er det da? Men det er en viss ærfugl bestand også i ganske sterk reduksjon og det er ikke noe sånn heldig utvikling. (Administrativ-ansatt, 2019)

Som det kommer fram i svaret, ser kommunen problemet blåskjellsanlegget har med fuglene. Det er vel av den grunn de tillot de gamle eierne å skyte fugl hvert år. Men kommunen ser også den andre siden, altså at det er ikke bra å skyte ærfugl siden bestanden allerede er på vei ned. Og at det ikke er bærekraftig å tillate å skyte disse fuglene hvert år. Kommunen må derfor bestemme hva som er viktigst for dem. I tillegg har eller hadde kommunen et incentiv til å gi fellingstillatelse. Hvis blåskjellsanlegget taper unødvendig med penger, øker sannsynligheten for at selskapet slår seg konkurs, og det gjør at kommunen må rydde opp etter oppdrettsanlegget.

Bilde 1: Bildet er fra nærmeste holme, de hvite flekkene er blåskjell

Bildet 1 viser den nærmeste holmen til oppdrettsanlegget Sønningen. De hvite "flekkene" på bildet er blåskjell. Disse blåskjellene kommer til den nærmeste holmen ved at fuglene flyr til anlegget som er rett ved. Når det er kommet til anlegget dykker de ned og tar blåskjell. Videre tar fuglene disse lukkede skjellene til nærmeste holme. På denne holmen så åpner de skjella og spiser innholdet. Dette kan de gjenta mange ganger til fuglen blir mett. Avstanden mellom holmen og anlegget er liten noe man kan se på Bildet 2.

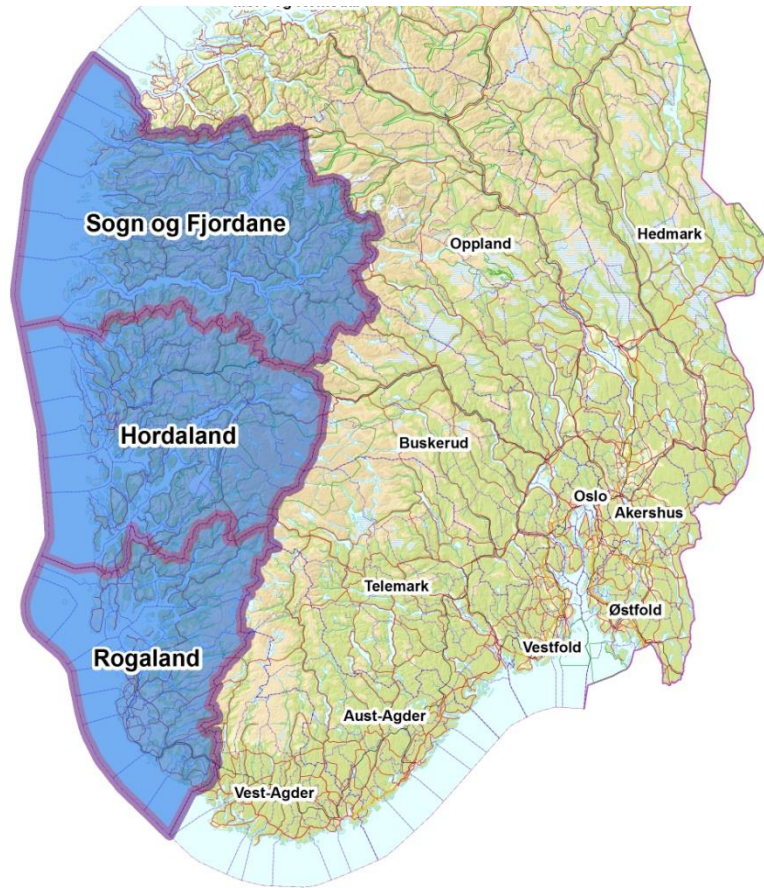
Bilde 2: Her ser man avstanden mellom holmen og anlegget

6. Case Studie 2: Vestlandet

I Norge er det Kystverket som har ansvaret for sikkerheten til sjøs. Det vil si at de skal passe på at det ikke skjer ulykker. De gjør dette ved at de har ansvaret for lostjenesten i Norge. Videre passer de på sikkerheten på ulike måter, som f.eks. ved drift av fyrlykter og lanterner. De arbeider også med å forhindre og rydde opp i forurensning. Kystverket bedriver også forebyggende arbeid for å minske sannsynligheten for at det skal inntreffe ulykker. En del av dette forebyggende arbeidet er rydding og fjerning av farlige eller unødvendige objekter som befinner seg i sjøen.

Kystverket er inndelt i fem regioner, dette er Sør-Øst, Vest, Midt-Norge, Nordland og Troms og Finnmark. Hver region har som oppgave å passe på sin del av kysten. Kystverket Vest har sitt hovedkontor i Haugesund og har ansvaret for fylkene Rogaland, Hordaland og Sogn og Fjordane. Denne regionen har ansvaret for et stort geografisk område. Ifølge Figur 2 som man finner i forvaltningskapittelet vil man se at dette er regionen i Norge som har mest oppdrettsnæring.

Vestlandet også kjent for sine mange fjorder. Det er blant annet topografien på Vestlandet som gjør det attraktivt med oppdrett i disse områdene. Fordelene ved å ha oppdrettsnæring her er at anleggene blir skjermet for en del av elementene, som vær og vind. Selv om fjordene gir visse fordeler, kan oppdrett i disse områdene føre med seg visse utfordringer. Et eksempel på dette er mangelen på bruer og tunneller på Vestlandet. Resultatet av dette er at fergedriften er nødvendig for at man skal kunne transportere kjøretøy og mennesker over fjordene. På grunn av dette må man passe på at ferjedriften ikke forstyrres unødige, og ikke blir hindret av oppdrettsanlegg. Videre så må man også ta høyde for at andre skip kan komme inn i fjordene. Kystverket, i samråd med kommunen har dermed en viktig oppgave med å sørge for at oppdrettsanlegg er der de skal være.

Figur 8: Bildet viser Rogaland, Hordaland og Sogn og Fjordane, der Kystverket Vest har sin region. Fra Sogn og Fjordane Fylkeskommune⁶⁰

6.1 Opprydning

Hovedgrunnen for at jeg valgte at Vestlandet som et av caseområdene mine, var at i tidsrommet 2016/2017 fikk Kystverket Vest i oppdrag å fjerne 40 eierløse oppdrettsanlegg. Det er viktig i min oppgave å finne ut hvorfor de gjorde dette og hvordan de gjorde dette. Videre hvilket samarbeid som ble etablert og hvilke erfaringer som ble gjort. For å besvare disse spørsmålene, tok jeg kontakt med Kystverket Vest og fikk til et intervju. I dette intervjuet fikk jeg snakke med en person som jobber høyt oppe i administrasjonen og har 26 års erfaring innenfor dette fagfeltet. I tillegg fikk jeg snakket med en annen person som jobber innenfor administrasjonen og som arbeider med akvakultur og forvaltning. I tillegg laget Kystverket en rapport fra opprydningsarbeidet i Februar 2018. Denne rapporten heter

⁶⁰ <https://www.sfj.no>, Sogn og Fjordane Fylkeskommune

«Erfaringsrapport frå Region Vest, Opprydding av eigarlause blåskjellanlegg i Rogaland, Hordaland og Sogn og Fjordane». Jeg brukte denne rapporten aktivt for å finne infomrasjon og bruke den i oppgaven.

6.2 Erfaring

Prosjektet som omhandler opprydningsarbeidet for Kystverket Vest begynte med at de så seg nødt til å fjerne et anlegg i 2015. Dette var et anlegg som lå i Sandvigå i Rennesøy kommune. Dette var et arbeid som Kystverket ikke fikk tildelt noe midler til å utføre, men som de allikevel så seg nødt til å gjøre, da det var fare for skipsleia. Noe de selv sier flere ganger i intervjuet:

Og det fikk vi såpass bekymringsmeldinger på at vi tok aksjon, vi hadde ikke budsjett og ikke penger og noen ting, men vi så fare kan du si, så vi rapporterte det her. (Ansatt i Kystverket med 26 års erfaring, 2019) “, “Men da tok vi jo det på uten budsjett og fjerna det. Det kostet den gangen hundre og femti tusen kroner. Også ble det litt mer fokus på det, så ble det vel litt sånn politisk og litt ja vi hadde departementet på besøk i hvert fall. (Ansatt i Kystverket med 26 års erfaring, 2019)

I løpet av dette prosjektet fikk de erfaringer og opplevde hvilke problemer som fjerningen av anlegget brakte med seg. Samtidig fikk man et anslag på hvor mye det kostet og fjerne anleggene. Som et resultat av fjerningen av dette anlegget, kom det på dagsordenen til politikerne, noe som ville få en positiv konsekvens senere. Den viktigste kunnskapen de fikk ut fra denne opprydningen var at det var mer arbeid enn de forventet, siden man hadde lite kunnskap om det som befant seg under havoverflaten⁶¹. På grunn av dette, fant de ut at man måtte sjekke tilstanden til anlegget under overflaten også. Dette måtte gjøres ved hjelp av en ROV, det vil si Remotely Operated Vehicle eller en undervannsdroner. Ut i fra arbeidet med dette anlegget fikk man vite hva som skulle med i kravspesifikasjonen senere.

Siden Kystverket nå hadde fått problemet med opprydningen av eierløse anlegg opp på det politiske planet, og hadde sendt inn bekymringsmeldinger på andre anlegg. Ble de tildelt 12 millioner kroner som skulle brukes til å rydde opp i resten av anleggene i regionen⁶². Det framkom i intervjuet at noen av disse bekymringsmeldingene var rettet mot anlegg som lå uten tilsyn og at enkelte av anleggene begynte å løsne, sige frem og tilbake og noen fester røk. Siden Kystverket har ansvaret for skipsleia altså de rutene hvor skip, båter og ferjer kjører. Dette ansvarsområdet gjør at Kystverket får tilgang på informasjon om de tilfellene der båter hadde hatt sammenstøt med noen anlegg. Det kommer fram i intervjuet at slike sammenstøt har skjedd noen ganger,

⁶¹ Erfaringsrapport frå Region Vest, Kystverket

⁶² Ibid

Jeg vet ikke om det var noen større fartøy som gikk inne i, men vi hadde flere lystbåter altså mindre bruksbåter. (Ansatt i Kystverket med 26 års erfaring, 2019)

6.3 Samarbeid

Da Kystverket Vest fikk tildelt 12 millioner kroner for å få ryddet opp i anleggene⁶³, hadde de allerede tatt hånd om ett anlegg og fått erfaring fra dette arbeidet. Den nye utfordringen som oppsto var at Kystverket nå skulle ta opprydningsarbeidet med alle anleggene i regionen vest. Dette betydde da at man måtte vite hvor alle blåskjellanleggene lå, og hvilke anlegg som var forlatt eller lå brakk. Før å finne ut hvor anleggene lå, tok Kystverket kontakt med Fiskeridirektoratet for å få informasjon om dette. Men som begge personene jeg intervjuet sa:

Nja, det var et samarbeid med de. Det var Kystverket som hadde hele initiativet og det var Kystverket som tok kostnadene altså Fiskeridirektoratet, joda, det var samarbeid og de hadde fått noe... litte granne penger de også, men det var ingenting i forhold. (Ansatt i Kystverket med 26 års erfaring, 2019) og Det var kun for å bistå kystverket, får å registrere kor de var hen(...) (Kystverk ansatt innen Akvakultur og Forvaltning, 2019)

Noe som kanskje tilsier at Fiskeridirektoratet mest observerte hva som skjedde, samtidig som de ga Kystverket tilgang til sine ressurser. Med ressurser mener jeg databaser og ikke penger. Kystverket fikk også hjelp fra kommunene. Denne hjelpen besto av at Kystverket antok at databasen fra Fiskeridirektoratet ikke var komplett. Siden kommunene skal eller bør vite hva som er i kommunen, var det lurt å spørre dem om råd. Dette ble gjort som de sier,

(...)det ble jo au sendt ut forespørslar til kommunane om de viste om andre anlegg som ikkje var registrert i databasene til fiskeridirektoratet. (Kystverk ansatt innen Akvakultur og Forvaltning, 2019).

Konsekvensene av dette samarbeidet var at man fikk vite om majoriteten av anlegg som var forlatt. Dette førte igjen til at man kunne få disse 36 anleggene⁶⁴ inn i neste steg som var å få tilbud eller anbud for å rydde opp. I Figur 9 kan du se anleggene som ble funnet ved hjelp av informasjonssamarbeidet Kystverket hadde med Fiskeridirektoratet og kommunene. Det er disse anleggene som Kystverket til slutt ryddet opp i og fjernet. Ut fra informasjonen jeg har inhentet vil jeg si at samarbeidet i dette prosjektet var ganske svakt. Det ser og hørtes ut som det var Kystverket som gjorde mesteparten av arbeidet. Kommunen svarte bare på spørsmålene som ble stilt, og Fiskeridirektoratet ga tilgang til sin

⁶³ Erfaringsrapport frå Region Vest, Kystverket

⁶⁴ Ibid

database og observerte hvordan Kystverket håndterte opprydningen. Det er lurt om noen som har ansvarsområde eller interesser for andre deler av Norge lærer av dette prosjektet. Men det ser ut som om erfaringene Kystverket Vest tilegnet seg, i liten grad spredde seg til de andre regionene av Kystverket. For da jeg stilte spørsmålet om videre opprydning

(...) Vet du om det er noen planlagt opprydning andre steder i Norge? F.eks da på Møre og Romsdal eller noe sånt noe? (Jonas)

Fikk jeg til svar fra Kystverket Vest,

Og ja vi har jo forvaltningsområde helt opp til og med Sogn og Fjordane. Så da er det region midt som kan svare på det. (Kystverk ansatt innen Akvakultur og Forvaltning, 2019)

Det er to forklaringer som kan være bakgrunn for dette utsagnet. Det første er at den personen som viste mest om problemstillingen ikke var tilgjengelig, det andre er at det er mer naturlig at de som ikke har gjort opprydning av oppdrettsanlegg blir spurt om det de har gjort det.

Fylke	Kommune	Anlegg
Sogn og fjordane	Selje	Rekevika
	Bremanger	Engelstadvika
	Solund	Straumspollen
		Lauvika
		Henrikholmen
		Strandneset
	Gulen	Hellersgrova
	Lærdal	Digerudbukti
	Vik	Juvik/Vigdalen
		Fresvik
		Simlenseset
Hordaland	Masfjorden	Hope
		Hatlekråa
	Lindås	Straumen
		Storvika
		Storgjel
	Radøy	Skorpesundet
	Osterøy	Eiketobukti
	Vaksdal	Melledalssundet
	Fusa	Børøy
	Ulvik	Rondesteit
	Jondal	Tømmervika
	Kvinnherad	Djupvik
		Slotteholmen
Sveio	Gråbreget	
Rogaland	Vindafjord	Tømmervika
		Sandhamar
	Suldal	Tverrfjellet 1 & 2
	Tysvær	Spissøynå
		Svartaberget
	Hjelmeland	Nessa
		Kue
	Finnøy	Sør-bokn
	Strand	Indre Kjølevikneset
	Sandnes	Ådnøy Ø
Gjesdal	Urdgil	

Figur 9: Viser alle anleggene på Vestlandet som ble ryddet opp av Kystverket Vest

6.4 Fremgangsmåte

Det var fremgangsmåte til Kystverket i dette arbeidet⁶⁵. Det ble gjort en opprydning først der man tilegnet seg mye lærdom og erfaring. Det var anlegget Sandvigå i Rennesøy kommune som ble fjernet i 2015, og som gjorde at man fikk i gang et samarbeid rundt fjerningen av disse anleggene. Under intervjuet stilte jeg spørsmålet,

Hvordan gikk dere fram får å løse problemet? Hvem måtte dere kontakte eller det var anbudsrunde også eller hvordan kom dere.... (Rekker ikke fullføre spørsmålet).

Jeg fikk da et veldig godt og utfyllende svar fra Kystverket,

Først en kartlegging, for å finne en, kor anleggene lå henne, det var også et samarbeid med Fiskeridirektoratet, at en brukte databasen der også så slags konsesjoner som var ute. I tillegg til det ble det sendt forespørsler til kommunene som hadde blåskjellsanlegg. Da fikk man vel

⁶⁵ Erfaringsrapport frå Region Vest, Kystverket

opplyst noen få som i tillegg kom fram i de Fiskeridirektoratets database, som ikke var registrert der. Det fikk de også med seg da. Så da hadde man jo en god oversikt over antallet. Men man hadde jo synfaringer om hvordan det så ut. Det var jo to typer anlegg: et med rør og et med bøyer, dette kom jo fram i rapporten. Så en prøvde å kartlegge det. Men problemet var jo kartlegging under sjø, så det ble vel utført en ROV undersøkelse ilag med Kystverket. At en fikk et overblikk på hva som var under sjøen. Det var vel det som var utgangspunktet i utlysningen til anbudskonkurransen. (Kystverk ansatt innen Akvakultur og Forvaltning, 2019)

Dette viser at det var mye å gjøre før man kunne sette ut oppdraget på anbud. Igjen ser man at det var fokus under vann, dette er problemet Kystverket nevner spesifikt. Det var også viktig å sjekke hvor mye skjell det var i anleggene. Dette fordi det kan gjøre arbeidet mye vanskeligere om man må håndtere store mengder med skjell.

Det kommer frem i intervjuet at Kystverket prøvde å være så miljøvennlig som mulig. Dette skjedde ved at man lot selskaper og privatpersoner kjøpe deler av anleggene. Som Kystverket sier:

(...) det var jo mange som ville kjøpe disse her anleggsrestene, rør og bøyer og forskjellige. Så det så vel Kystverket positivt på i utgangspunktet, men så viste det seg at det var problemer med den videre håndteringen da at det ble liggende og forsøpla når det var privatpersoner som ville ha det. Så det tror jeg det ble slutt på og at det ble gjenvinning på det meste. (Kystverk ansatt innen Akvakultur og Forvaltning, 2019)

Det fremkommer av sitatet at dette ikke var en veldig vellykket prosess. Dette førte til at Kystverket stoppet med å selge deler av anleggene og gikk inn for å resirkulere alt. Dette viser at Kystverket ville prøve å tjene alle de involverte partene, men at dette dessverre ikke lot seg gjennomføre.

6.5 Forvaltningsområde

Hvem er det som har ansvaret eller forvalter alle områdene? Alle deler eller områder i Norge blir styrt eller forvaltet av noen i Norge. Dette kan være etater som Kystverket, eller kommuner, fylkeskommuner eller sysselmannen. Men forvaltningsområdene ikke kan gå over i hverandre. Det er relevant for denne oppgaven på sjøen. Det er kommunen som bestemmer hva som skal gjennomføres av planer innenfor kommunegrensene, dette inkluderer sjøen. Et av kystverkets sine forvaltningsområder er å passe på sikkerheten ved skipsleia. Siden noen av disse skipsleiene går inne i kommuner, har man et område som blir forvaltet av to forskjellige forvaltningsadministrasjoner. Dette betyr at disse to administrasjonene bør jobbe sammen, men det kan også bety at de jobber mot hverandre til tider. Det er dette problemet med at forvaltningsadministrasjoner jobber mot hverandre som en ansatt innen Kystverket sier noe om.

Ja så det er det jo kommunen som sier i første omgang, vi får jo de planene på høring og ser om det er i konflikt med våres interesser, type skipsleier eller fyrlykter, sektorer og så sier vi enten ja eller nei til det og så blir det da et akvakulturområde i beste fall. Så er det da søknaden videre da som kommer til oss. (Kystverk ansatt innen Akvakultur og Forvaltning, 2019)

Det som blir diskutert her kan gi et svar på hvordan et akvakulturområde for oppdrett eller lignende kan bli opprettet. Kystverket sier ifra om det område som kommunen vil ha til akvakultur strider mot det Kystverket ønsker. For at kommunen kan etablere et akvakulturområde må kommunen først avsette et område i sjøen. Kystverket får nå se om dette planlagte akvakulturområdet er i konflikt med skipsleder eller andre områder som kommer i konflikt med akvakultur. Kommunene får da et ja eller nei på det foreslåtte akvakulturområdet eller hvilke justeringer de eventuelt må foreta. De som ønsker å opprette et oppdrettsanlegg må sende søknad so både kommunen og Kystverket må godkjenne. Det dette betyr for Kystverket Vest kommer fram i sitatet. Kystverket sitt viktigste forvaltningsområdet er sikkerheten for hoved- og bileia. De oppdrettsanleggene som truer dette er det viktige for Kystverket å fjerne. De resterende anleggene som ikke var i veien for sikkerheten for skipsleia, er kommunens forvaltningsansvar. Slik at når Kystverket også fjernet disse, gikk de inn i kommunens sitt forvaltningsansvar og hjalp de. Noe som er veldig positivt og bra.

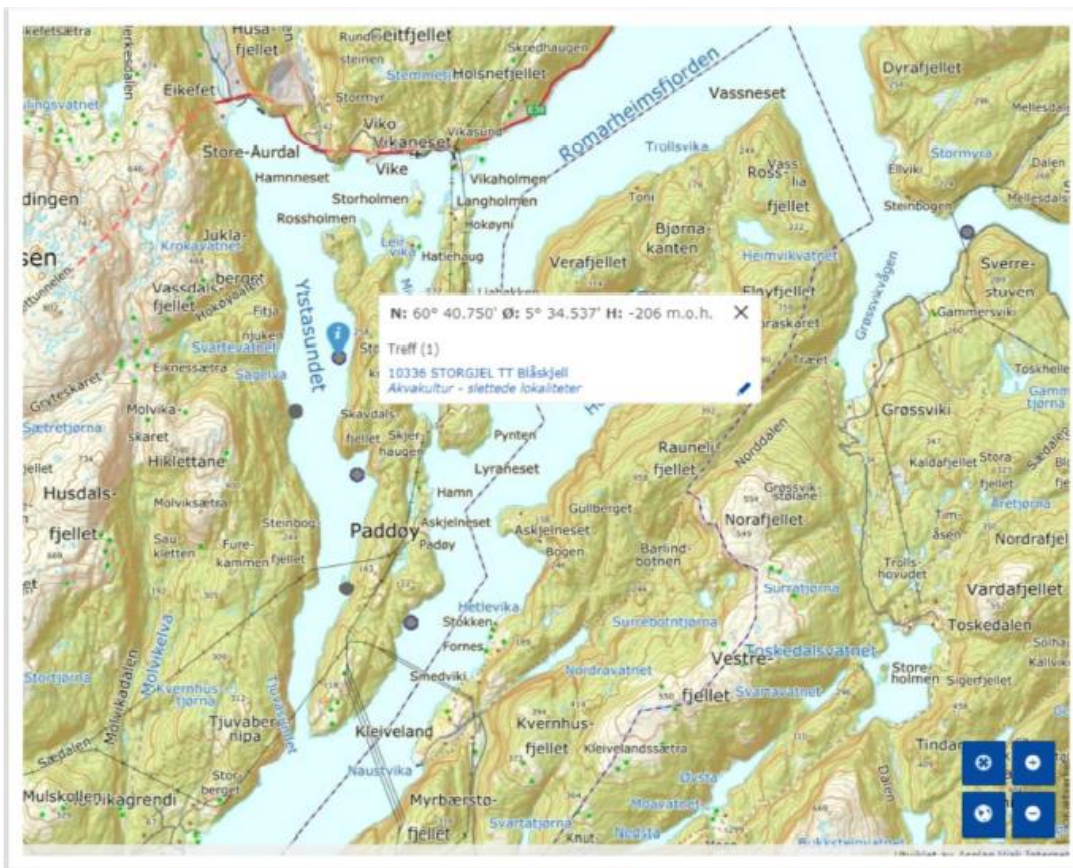
6.6 Begrunnelse for opprydning

Alle som skal rydde opp i oppdrettsanlegg har forskjellige grunner for å gjøre dette. Dette kan være fra å hindre forsøpling til å øke turisme. For Kystverket derimot så var det en grunn denne gangen, sikkerheten for sjøfarende. De skal holde skipsleiene åpne og minske sannsynligheten for ulykker på sjøen. Dette betyr er at det er sikkerheten på havet som var nøkkelordet ved opprydningen av anleggene. Dette kommer fram mange ganger i intervjuet. I rapporten kan man også se at det kommer fram flere ganger. Et av eksemplene på at det var sikkerheten som gjorde at Kystverket ryddet opp, er følgende sitatet fra intervjuet.

Nei, jo får å si det sånn, når vi. Det med miljøkriminalitet, altså det var det med sikkerheten vi altså. Fiskeridirektoratet og andre myndigheter altså sant... altså den biten kom innom under vår myndighet, men det var ikke det vi la vekt på. Vi la vekt på sikkerheten, altså de kunne jo ha lagt der i 10 år til, også kanskje fiskeridirektoratet eller fylkesmannen eller noen andre hadde fått budsjett til å gjøre noe med det, sant. Men for vår del var det rent sikkerhetsmessige aspekt. (Ansatt i Kystverket med 26 års erfaring, 2019)

Som det kommer fram av svaret, er det mange grunner for at man skulle rydde opp, og det var mange som kunne eller skulle ha gjort det. Det kunne vært Fiskeridirektoratet, andre myndigheter, fylkeskommunene eller kommunene. Men det kunne ta lang tid før noen av disse etatene gjorde noe med det. Det kommer også fram at Kystverket kunne ha sett på miljøproblemet ved forlatte oppdrettsanlegg, og fjernet de med denne begrunnelsen. Men det å rydde opp på grunn av miljøet er ikke like kritisk som sikkerheten. For samtidig som anlegget forfaller og blir et større miljøproblem øker også sannsynligheten for at anlegget kan løsne fra forankringen og begynne og drifte rundt. Dette er da et stort problem fordi man enkelt kan oppstå ulykker, og sikkerhet er viktigere enn miljøet.

Det som kommer fram av Figur 10 som kommer fra rapporten Kystverket Vest lagde om opprydningsarbeidet er at alle anlegg som ligger ved og truer hoved- og eller bileia må vekk. Videre når anleggene som ligger rundt er identifisert og registrert og man har nok ressurser skal disse også fjernes, og ikke bare de som er i hoved- og eller bileia.

Bilete 1. Eigarause blåskjelanlegg i leia inn mot Eikefet som utgjorde ein fare for trafikken i dette smale sundet. Her er også registrert eigarause anlegg som ikkje ligg i hovud- eller bilei, men som det er naturleg å fjerne når ein har ressursar til det i nærleiken. Kartutsnitt henta frå Fiskeridirektoratet.

Figur 10: Et bilde fra rapporten til Kystverket som viser begrunnelse

6.7 Kommende problem

En av tingene som hører med når man skal passe på sikkerheten på sjøen er å kunne tenke fremover, se problemer som kan komme, og gjøre noe med dette. Enten ved forebyggende arbeid eller aktiv bekjempelse av problemene. Et av problemene som Kystverket har innsett og som de snakket om på intervjuet, er vedrørende dagens lovverk.

“Ja vi er bekymret for en ny næring da! Det er tare.” (Ansatt i Kystverket med 26 års erfaring, 2019)

“Ja, men hvis jeg husker rett så blir vel den også inkludert nå til sommeren.” (Jonas)

“Ja nå, men det har den ikke vært det hittil. Så det har jo vært litt bekymring, det har jo kommet en del anlegg da, og de er store. Og de minner veldig mye om blåskjell.” (Ansatt i Kystverket med 26 års erfaring, 2019)

Det som skjer her er at vi diskuterer en lovendring som vil tre i kraft 1. juni i år. Denne lovendringen fører til at også tareoppdretten må man sette av driftsmidler til opprydningsarbeid av anleggene hvis selskapet går konkurs.

Man det er mange likhetstrekk mellom tarenæringa og blåskjellsnæringa. Begge var eller er nye næringer som etableres. Dagens lovverk var ikke klar for det som skjedde og konsekvensene av det. Altså at næringene kan mislyktes og anleggene bli forlatte. Spørsmål om opprydning og hvem som skal betale og ta seg av dette kommer da opp. Både tare og blåskjell er næringer som ikke konkurrer med laks og ørret, og som har en positiv effekt på vannet. Men det finnes også ting som skiller. Dette er at blåskjellene blir giftige noen deler av året og at formålene med det ferdige produktet er eller kan være forskjellige. Likevel kan man se likhetstrekk mellom tare og blåskjellsnæringa, og en potensiell videreføring av problemet

Altså hvis et tareanlegg er etablert før lovendringen trer i kraft så har man ikke noen garanti for at det blir ryddet opp. Noe som igjen kan føre til de samme problem som med anleggene for blåskjelloppdrett. Videre sier intervjuobjektet;

“Og de minner veldig mye om blåskjell.” (Ansatt i Kystverket med 26 års erfaring, 2019)

Selve oppbygningen på begge typer anlegg er nærmest likt, den eneste forskjellen på de to anleggene er der taren og blåskjellen fester seg. Derimot så er alt over vann nærmest likt.

Men det at disse tareanleggene kan bli forlatt på samme måte som blåskjellanleggene fører til nøyaktig det samme problemet. Altså at det ikke er noen som har ansvaret for de, og at tareanleggene forfaller etterhvert. For tare som er enda nyere næring, enn blåskjellsnæringa, vet man ikke om alle anleggene enda, og alle problemene som kan oppstå. Foreløpig vet man ikke om det blir suksess eller om næringen svikter sånn som blåskjellnæringen gjorde. Dette betyr at man risikerer å få mange flere anlegg som man må rydde opp i fremtiden. Noe som dette også resulterer i, er at man vil vente en stund med å eventuelt rydde opp. Dette er på grunn av at man ikke vil rydde opp i oppdrettsanlegg hvert år. Man vil heller prøve å ta mange anlegg samtidig slik som Kystverket Vest gjorde.

Er det, ble det tok dere alle blåskjellsanlegg eller er det kommet flere etter at dere ble ferdige?

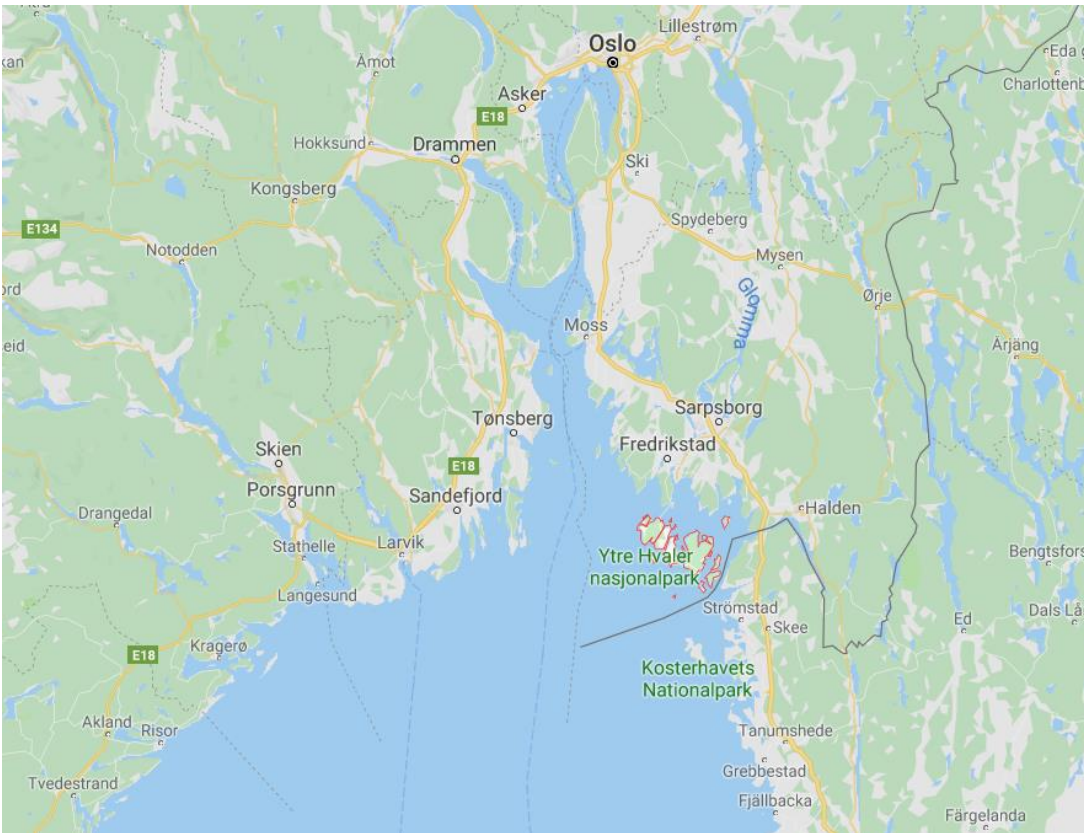
Svaret følgende,

Det er vel noe småtteri som vi har fått i ettertid som ikke var, men de var ikke registrert, men i forhold til det vi tok var det.... (Ansatt i Kystverket med 26 års erfaring, 2019)

Det man kan trekke ut ifra dette er at problemet med anlegg vil vare en stund, på grunn av at det vil komme noen nye anlegg som man ikke har tatt hensyn til. I tillegg kan det komme flere næringer etter tarenæringen som ikke er tatt med i det lovverket som kommer nå. Dette kan igjen resultere i nye næringer som ikke er underlagt gjeldende lovforslag, og som kan falle utenfor definisjonen av den type anlegg der det må stilles garanti for opprydding.

7. Case 3: Hvaler

Det siste casen jeg har er i Hvaler kommune. Hvaler er en kommune som ligger i Østfold helt mot svenskegrensa. Dette betyr at kommunen er helt ytterst i Oslofjorden og har mange besøk av personer i fritidsbåter som nyter solen og sommeren. Kommunen består av mange øyer, hvor det er 4 store og 829 små øyer på over 20 m². Øyene er koblet sammen av broer og tunneler, vis man vil kjøre bil. Det fins også mange ferjer for å komme til de mindre øyene. Det er også fergeforbindelse fra fastlandet, en bilferge som går fra kommunens senter Skjærhalden til Strömstad.

Figur 11: Bilde som viser beliggenheten til Hvaler kommune⁶⁶

7.1 Opprydning

Siden Hvaler er en kommune som bare består av øyer, sier det noe om alle de mulighetene som finnes i sjøen rundt øyene. Dette har mange selskaper dratt nytte av. Et av disse selskapene var Hvalerskjell as, som i 1998-1999 fikk tillatelser til 10 oppdrettsanlegg. Plasseringen på disse anleggene kan man se på Figur 12. Den opprinnelige storsatsing på blåskjeloppdrett på Hvaler, gikk av forskjellige grunner ikke bra. Noen av problemene var at satsinga var for stor, det oppstod algeoppblomstring, den økonomisk modellen var dårlig og det var manglende distribusjons muligheter. Uansett hvordan det skjedde, var konsekvensene de samme. Man tjente ikke nok og selskapet gikk konkurs. Som det står i rapporten fra opprydningen,

“Hvaler kommune mottok brev den 02.05. 2013 fra Advokatfirmaet Planke DA, hvor de opplyste at Hvalerskjell AS ble begjært konkurs 07.12. 2012. Den 19.04. 2013 vedtok bobestyrer å abandonere driftstilbehøret i selskapet.”⁶⁷

⁶⁶ Google maps

⁶⁷ Blåskjeloppdretning, Opprydning etter Hvaler Skjell AS, Hvaler kommune - Østfold

Etter at Hvaler kommunen fikk vite dette bestemte kommunen seg for å prøve å ordne problemet med de forlatte blåskjellanleggene. Det første de gjorde var å anmode Fiskeridirektoratet om å fjerne anleggene, som det kommer fram av rapporten,

“Med hjemmel i kommunelovens § 6 vil kommunestyret i Hvaler kommune anmode Fiskeridirektoratet å fjerne abandonerte blåskjellanlegg i Hvaler kommunes sjøområde – i samsvar med «Rapport – Opprydding i akvakulturnæringen med spesiell vekt på blåskjellnæringen».”⁶⁸

Hovedhensikten er å få hjelp fra andre forvaltningsorganer som kanskje har mer erfaring eller mer ressurser. Denne kontakten skjedde 27.06.2013 ifølge rapporten. Dette førte til at Hvaler kommune i August 2013 fikk en enkel orientering om Fiskeridirektoratet sitt ansvar mht. eierløse blåskjellanlegg.

Figur 12: Bildet fra rapporten som viser hvor anleggene var som ble ryddet opp

⁶⁸ Blåskjellopprydding, Opprydding etter Hvaler Skjell AS, Hvaler kommune - Østfold

7.2 Samarbeid

På samme måte som det var et samarbeid på Vestlandet med Kystverket så har man også her et samarbeid. Derimot var dette et samarbeid mellom 3 parter hvor alle gjorde nesten like mye. De tre partene som samarbeidet var Hvaler kommune, Østfold fylkeskommune og Fiskeridirektoratet Sør. Man gjorde også her en synfaring eller en befaring, hvor man gikk gjennom alle de omdiskuterte anleggene. Det var en bred enighet etter denne befaringsen at dette var viktig, noe som kommer fram i rapporten,

Resultatene fra befaringsen 2. oktober 2013 ble lagt frem og med enighet at her var det viktig å få ryddet opp så raskt som mulig – dette måtte vi få til! Viktig å få gjort dette raskest mulig og dette måtte gjøres ordentlig.⁶⁹

I denne befaringsen så gikk man gjennom om det var blåskjell på anlegget, tekniske ting, altså hvordan anlegget skulle være iforhold til hvordan det var. De tekniske feilene som ble oppdaget kunne være alt fra mangler på flyteelementer, forankring, tauverk og varsellys. Som en siste ting fastla de den overordnende standen på hele anlegget. Et eksempel kan man se på Figur 13 som kommer fra rapporten.

Lokalitet Blindskjæra

Lokalitet Blindskjæra

Anlegget består av 3 rigger med 5 bæreliner hver - totalt 15 bæreliner på 200 meter.

Lite skjell i anlegget.

Mye tønner og rot i anlegget

Varsellys mangler.

Anlegget er under oppløsning.

Figur 13: Gradering av blåskjellanlegg fra rapporten⁷⁰

⁶⁹ Blåskjellopprydning, Opprydning etter Hvaler Skjell AS, Hvaler kommune - Østfold

⁷⁰ Ibid

Da det ble gjort befaring av anleggene, kommer det fram i rapporten at det var representanter fra Hvaler Kommune, Fiskeridirektoratet og fra et eksternt firma som var interessert i å rydde opp dette. Dette var fra selskapet Scanfjord Mollösund AB. Det var også dette selskapet som hadde satt ut de samme anleggene slik at dette selskapet hadde stor erfaring fra blåskjellsanlegg. De viste også hvor alle forankringspunkt var, om de var i sjøen eller om det var bolter som var festet i fjell på øyer i nærheten. Noe som igjen betydde at når oppdraget om opprydning kom hadde dette selskapet en betydelig lavere sum en konkurrentenes tilbud på 250 000 kr pr lokalitet. Det nye tilbudet var på kr 82 800 pr lokalitet, som tilsvarer mindre enn en tredjedel av det tidligere. Dette var en av grunnene for at nettopp dette selskapet fikk tildelt oppdraget. Prisen på opprydning på alle anleggene kommer totalt på kr 828 000. Fordelingen av kostnadene mellom de tre partene var at Hvaler kommune skulle stille med kr 280 000 og samtidig stille med containere og fri benyttelse av offentlig kai, med vann og strøm. Østfold Fylkeskommune skulle stille med kr 270 000, og det samme skulle Fiskeridirektoratet Sør, de skulle også stille med sekretariat og administrere jobben. Adderes det hver av samarbeidspartnerne går inn med kommer man fram til kr 820 000. Det vil da si kr 8 000 mindre enn hva totalen var.

Det man kan tolke ut fra denne opprydningen er at det virker som om det var et veldig bra samarbeid mellom de tre partene. Det vil si Hvaler kommune, Østfold Fylkeskommune og Fiskeridirektoratet Sør. Etersom dette var en av de første opprydningene, altså at det ikke var mange kommuner som hadde ryddet opp blåskjellanlegg tidligere kan man og bør man trekke noen erfaringer fra dette. Som sagt vil jeg si at det er samarbeid og at man får alle de ansvarlige for blåskjellsanleggene til å samarbeide er bra, og ingen selvfølge. Men man ser også at det ble gjort gode forarbeider. Gjennom befaring får å se tilstanden på anleggene, og fordeling av ansvar mellom partene. Det som mest sannsynlig vil være forskjellig for andre kommuner er at alle oppdrettsanleggene ikke kommer fra samme oppdrettsselskap. Det betyr at det var et firma som satte ut alle anleggene. Hvaler kommune fikk det firmaet som satte de ut til å ta på seg jobben med å rydde opp igjen. Det er mindre sannsynlig i andre kommuner.

Det at Scanfjord Mollösund AB tok opp igjen de anleggene de satte ut, førte til at de enkelt kunne finne frem de gamle planene. På planene, stod alle posisjonene til ankrene under vann som holdt på plass anleggene. De viste også hvor forankringene på land var, men da disse er veldig enkle å håndtere, er det ikke like viktig som ankrene. Viktigheten av å vite posisjonene til ankrene fører til at det blir enklere å heve de. En konsekvens var at Scanfjord Mollösund AB kunne gjøre jobben for 1/3 av prisen på av hva andre selskaper kunne gjøre det for.

8. Diskusjon

I dette kapittelet diskuterer jeg funnene i de tidligere kapitlene. Jeg tar opp igjen funn og temaer som er nevnt og sammenligner og analyserer disse. Disse sammenligningene og analysene blir gjort for å svare på problemstillingen. Denne problemstillingen er: *“Hvordan forvaltes de blåskjellanleggene som ligger brakk, og hvordan blir de håndtert innen Norges forvaltning?”*. Det er temaene som er viktigst i forhold til problemstillingen som diskuteres, inkludert selvstyre, forvaltning, samarbeid og geografiske og administrative forskjeller.

8.1 Forskjeller mellom de studerte områdene:

Som kjent er det store forskjeller mellom Tvedestrand, Vestlandet og Hvaler. Den første forskjellen som jeg skal diskutere omhandler topografi og landskap.

Vestlandet har store variasjoner i sin natur og topografi og har også mye større utstrekning i forhold til de andre to studieområdene. Dette betyr at forvaltningen er annerledes på Vestlandet enn for Hvaler og Tvedestrand kommuner.

For Hvaler og Tvedestrand har kommunen hovedansvaret for administrasjonen, men de er en del av hvert sitt fylke og fylkeskommune spiller også en rolle. Når det kommer til naturen er det øyer, fjorder, skjær og fastland samt store landområder som dominerer for Tvedestrand. Hvaler er en veldig liten kommune og består bare av øyer, holmer og skjær. Den enkleste måten å komme seg rundt i kommunen er med båt og ferje. Hele Hvaler kommune er en del av skjærgården, som igjen fremhever viktigheten av båt i denne kommunen. Kommunen blir mye besøkt på sommeren av turister.

Tvedestrand er ganske lik til Hvaler med tanke på at den inneholder en skjærgård med mye øyer, holmer og skjær. Kommunesentret ligger på fastlandet, men det er små samfunn som bor på noen øyer uten vei. Dette gjør at båten også er viktig i denne kommunen. På samme måte som for Hvaler, er det mange sommerturister i dette området.

Forskjellene i natur som blir diskutert i forrige avsnitt, fører til enda flere forskjeller. Tvedestrand og Hvaler er kommuner som har mange turister og sommerhytter, og det kommer mange besøkende til disse kommunene i sommermånedene. Dette fører til at det er mange fritidsbåter i denne perioden, men det er fritidsbåter også resten av året.

For Vestlandet er situasjonen litt annerledes. Det er mange som har båt her også, men på grunn av vær og vind er det ikke like mange fritidsbåter. Men det er mange fjorder og større øyer og det dette betyr at det er skipstrafikk inn og ut disse fjordene av f.eks. cruisebåter og fraktskip. I tillegg så er det få broer

over fjordene, som gjør at bilferger krysser. Fergene er essensielle når det kommer til transport på Vestlandet. Skipsleia som ferjer og skip går i, må holdes oppe til enhver tid og man kan ikke ha oppdrettsanlegg som risikerer å drive inn i skipsleia. Prioriteringene for områdene på Vestlandet er annerledes siden større fartøy som cruiseskip, fraktefartøy og bilferger blir prioritert. I Tvedestrand og Hvaler er det fritidsbåtene som blir prioritert da det ikke er like mange store skip og ferger.

Videre er det en forskjell i antall oppdrettsanlegg. Som man kan se i forvaltningskapitelet er det er ikke veldig mange oppdrettsanlegg i Tvedestrand og Hvaler. På Vestlandet og spesielt i Hordaland er det mange oppdrettsanlegg. En årsak til dette er at fjordene skjærmer anleggene for vær og vind. Samtidig som fjordene er veldig næringsrike som gjør at oppdrett egner seg.

Når det kommer til administrative forskjeller er som sagt Tvedestrand og Hvaler kommuner, mens fylkesnivået dominerer på Vestlandet gjennom fylkene, Rogaland, Hordaland og Sogn og Fjordane. Det dette betyr er at det er store forskjeller når det kommer til organiseringa av forvaltningen. For Tvedestrand og Hvaler er det kommunen som fungerer som forvalter eller administrator. For Vestlandet derimot så er det annerledes, i dag er Vestlandet slått sammen til en ny region og forvaltningsnivået har blitt den nye regional administrasjon. Dette innebærer at flere etater administrerer forskjellige ting. Når det kommer til akvakultur er de viktigste fylkeskommunen/fylkesmannen, Kystverket og Fiskeridirektoratet. Siden det for Vestlandet er en tydelig regional forvaltning, er det vanskeligere å administrere i forhold til kommunene. Dette er på grunn av at man må ta mer hensyn til de andre regionale forvaltningsorganene, men samtidig også ta hensyn til de lokale forvaltningsorganene, det vil da si alle kommunene.

Bilde 3: Sammenligner naturen på Vestlandet (nederste del) med Sør og Østlandet (øverste del).⁷¹

8.2 Starten på alle problemene

Det som førte til problemene er like i Tvedestrand, Hvaler og Vestlandet. Satsingen på 1980- og 1990 tallet, da man trodde at blåskjeloppdrett skulle bli det nye store og man trodde på en lys fremtid, og at man skulle tjene gode penger. Myndighetene og politikerne trodde også at det skulle bli en ny stor næring. Det som gjorde det virkelig oppløftende, var at det var billig å etablere et blåskjellanlegg i forhold til et lakseanlegg. På dette tidspunktet var det heller ikke vanskelig å få tillatelse eller konsesjon for å etablere blåskjellanlegg. Det virker som om det vanskeligste i denne perioden var å skaffe nok penger til å starte opp.

⁷¹ Google maps

Siden det ble antatt at blåskjellnæringen skulle gå bra og framtiden så lys ut, førte det til at ingen tok forhåndsreglene om at det kanskje ikke skulle gå så bra. Ingen forventet at selskapene kunne gå konkurs. Det gjorde at det heller ikke fantes planer for å fjerne anleggene dersom de ble forlatt. Blåskjellanlegg består av plast, bøyer, forankring og tauverk, som begynte å desintegre, drifte og skape farlige situasjoner. For at anleggene ikke skulle skape ulykker, forsøple eller skape andre problemer, ble det etter hvert nødvendig å fjerne de.

På Hvaler så var det et firma som fikk konsesjoner til 10 oppdrettsanlegg. Dette førte til at det var 10 anlegg som ble etablert. Når selskapet senere gikk konkurs, hadde man 10 anlegg som begynte å desintegre og måtte ryddes opp. For Vestlandet sin del hadde man 36 anlegg som var forlatt når opprydningen skjedde. I Tvedestrand er det fire anlegg som allerede er forlatt, og det er i tillegg et som kan bli forlatt, siden man ser at anlegget har begynt å falle fra hverandre.

8.3 Hvem skal eller kommer til å rydde opp

Som vi ser av rapportene og av intervjuene, så er de fleste av anleggene allerede forlatt og eierne har gått konkurs. Dette førte til at eierne ikke vil rydde opp, og at man har oppdrettsanlegg uten tilsyn og planer. Som vi ser i intervjuet med en av de administrativt ansatte i Tvedestrand kommune, var blåskjellanleggene en del av kommunens forvaltningsområde. Dette fører til at det er kommunen som må forvalte de, og det er i hovedsak kommunens ansvar å rydde opp.

Det samme er tilfelle for Hvaler kommune. I Hvaler kommune var det kommunen som startet prosessen for å rydde opp. Måten de gjorde det på, var ved å kontakte både fylkeskommunen og Fiskeridirektoratet, og de fikk til et samarbeid for å fjerne anleggene.

For Vestlandet er det annerledes. I denne regionen finnes det totalt 85 kommuner. I praksis er det vanskelig for alle disse kommunene og samarbeide og fjerne anleggene samtidig. Det førte til at de som ryddet opp i anleggene var Kystverket Vest, altså en instans som har regional forvaltning blant annet for sikkerhet i skipsleier. Dette var også grunnen for at Kystverket Vest ryddet opp i anleggene. Dette betyr at både kommunen og Kystverket har forvaltningsansvar for de samme område, men av forskjellige grunner. Kommunen forvalter disse områdene fordi de har ansvar for det som foregår i kommunen, mens Kystverket primært passer på skipsleia. Men det som også kommer fram av intervjuet og i rapporten med Kystverket, er at de ikke bare fjernet anleggene som lå i skipsleiene, de fjernet også anleggene som lå rundt. Noe som betyr at de gikk inn i kommunenes forvaltningsområde og fjernet anleggene som lå der også.

8.4 Samarbeid

En likhet alle de tre casene, Tvedestrand, Vestlandet og Hvaler er at det er et samarbeid involvert. Disse samarbeidene er forskjellige av natur, men det finnes også noe som er likt. Som vi har sett over tok Hvaler kontakt med Fiskeridirektoratet og fylkeskommunen for å fjerne anleggene. Fiskeridirektoratet og fylkeskommunen godtok forslaget fra Hvaler. Dette forslaget var at de tre, altså Hvaler kommune, fylkeskommunen og Fiskeridirektoratet skulle samarbeide for å fjerne alle anleggene som lå på Hvaler, og at hver av partene skulle ta sin del av kostnadene. I tillegg skulle kommunen ta de ekstra kostnadene som kunne komme, ved opprydning. Etaten som skulle lede og ta ansvar for det administrative var Fiskeridirektoratet, slik at de skulle sørge for at ting ble gjort, og ta seg av kommunikasjonen mellom de samarbeidspartene.

Rapporten som kom fra dette opprydningsarbeidet gir inntrykk av et svært bra arbeid og godt samarbeid. Opprydningen ble utført uten store problemer. Samtidig ble det billigere enn det de hadde trodd. Og alle som var med i samarbeidet var enige om at det de gjorde var viktig, og at det var på tide at de ryddet opp.

For Vestlandet var situasjonen annerledes. Her var det Kystverket som tok initiativ, og ikke noen av kommunene. Her tok Kystverket nærmest alt av utgifter mens de andre samarbeidspartnerne ga informasjon, og til dels bidro med erfaring. De samarbeidspartnerne Kystverket hadde og benyttet i arbeidet med å rydde opp var Fiskeridirektoratet og kommuner. Samarbeidet med Fiskeridirektoratet var et naturlig samarbeid da Fiskeridirektoratet har sin statlige forvaltningsoppgave i tilknytning til oppdrettsanleggene. I tillegg er det Fiskeridirektoratet som har alle databaser og informasjon om oppdrettsanlegg. Det som ikke er like logisk er det samarbeidet som Kystverket etablerte med kommunene. Som det kommer fram i intervjuet var Kystverket bare på jakt etter informasjon om blåskjellanlegg som de ikke visste om. Dette betydde da anlegg som ikke var i Fiskeridirektoratet sin database og som de ikke hadde fått beskjed om fra losere, kapteiner og personer som jobber på havet. Det betyr igjen at anleggene som Kystverket ikke visste om, ikke var viktige for sikkerheten for skipsleia og derfor utenfor Kystverket sitt forvaltningsområdet. Kystverket spurte alle kommunene om de hadde oppdrettsanlegg i kommunen, og om de var forlatte. Meningen med dette var at Kystverket da fikk se om databasen til Fiskeridirektoratet var korrekt og om det fantes mangler. Som sagt har Kystverket sitt forvaltningsområde innenfor sikkerheten i skipsleiene, hvor de har god kommunikasjon med dem som bruker denne. Det gjør at Kystverket vet svært mye om objekter og hendelser i skipsleiene. Dette innebærer også at de vet om anlegg som kan være problematiske. Av den grunn trenger strengt tatt ikke

Kystverket informasjon om noe som skjer utenfor sitt forvaltningsområde. Den eneste grunnen for å vite noe om denne informasjonen, er om Kystverket skal gjøre noe mer enn de strengt tatt må. Altså ryddet Kystverket opp i alt av forlatte oppdrettsanlegg de kom over.

For Tvedestrand er situasjonen helt annerledes siden det ikke har vært opprydning der. Som intervjuet med Tvedestrand viste, ser de på alternativene de har. Dette inkluderer å finne potensielle samarbeidspartnere. Det er planlagt et møte med nabokommunene, fylkeskommunen og eieren av det anlegget som ikke er forlatt. Disse partene er da Tvedestrand, Arendal og Risør kommuner, samt Agder Mussels og Aust-Agder Fylkeskommune. Meningen med dette møtet er å se om de kan få til et samarbeid, og i så fall hvem som vil være med på dette samarbeidet. Dette gjør også at man får innsikt i fremtidsplanene til anlegget som ikke er helt forlatt. Hvis de som eier anlegget kommer på møtet og virker positive til opprydning vil man vite om også dette anlegget må ryddes opp.

I tillegg til det potensielle samarbeidet er det allerede flere samarbeid som er etablert og fungerer bra. Det er det god kommunikasjon og samarbeid mellom Tvedestrand kommune og fylkeskommunen. Denne kommunikasjonen og samarbeidet inkluderer informasjonsflyt og kunnskapsspredning. Det er også kommunikasjon og samarbeid mellom Risør kommune og fylkeskommunen og mellom Arendal kommune og fylkeskommunen. Dette betyr at utsiktene for å få til et samarbeid er gode. Siden det ikke er noe konkret samarbeid om opprydning som er etablert, er ikke Fiskeridirektoratet kontaktet angående opprydningen enda.

Den første likheten man vil se ved å sammenligne de tre stedene er at det er samarbeid i alle tilfellene. Men det er store forskjeller mellom tilfellene. Den største forskjellen er at for Vestlandet og Hvaler, så har opprydning av anlegg allerede skjedd. Dette betyr også at man kan si noe om hvordan samarbeidet fungerte, da samarbeidet er avsluttet. For Tvedestrand så er ikke samarbeidet ordentlig i gang enda, siden de bare er i startfasen med å rydde opp anleggene. Det er en usikkerhet i bildet og man vet ikke vet hva som kommer til å skje fremover. Det kan bli et bra samarbeid mellom mange parter eller så kan det bli et begrenset samarbeid mellom bare noen få.

Det er et samarbeid eller det vil sannsynligvis bli etablert et samarbeid på alle de tre stedene, men strukturen på samarbeidet varierer. Hvem skulle gjøre hva, hvordan skal kostnadene fordeles og hvem skal administrere? Når det gjelder de to stedene der det er ryddet opp er samarbeidet strukturert veldig forskjellig. For Vestlandet ble det forvaltet av et regionalt forvaltningsorgan Kystverket Vest. For Hvaler

ble det forvaltet av et kommunalt forvaltningsorgan. På Hvaler kommer det fram at det var en nærmest lik fordeling av kostnader og arbeid mellom samarbeidspartnerne. For Vestlandet var det Kystverket som tok mesteparten av kostnadene for opprydningen, og gjorde mesteparten av opprydningen. Men det kom fram av både rapporten og intervjuet at de fikk informasjon fra både Fiskeridirektoratet og kommuner. Dette betyr at dette samarbeidet var ensidig. Når Kystverket spurte om noe fra Fiskeridirektoratet eller kommunene fikk de svar på spørsmålene selv om samarbeidene var ensidig fungerte det bra. Derimot så var det store forskjeller mellom hvordan kostnader og arbeid ble fordelt. Dette kan ha kommet fra hvem som gjorde opprydningen, altså kommunal forvaltning i forhold til regional forvaltning. Av den grunn er det forventet at en regional forvaltning har mer ansvar, enn en kommunal forvaltning. Dette fører til at den regionale forvaltningen må gjøre mer.

8.5 Problemer

Uansett hva man gjør i livet vil man støte på problemer, spørsmålet er hva man gjør med det og hvordan man håndterer disse problemene. Dette gjelder også til problemer med blåskjellanlegg. Som det har kommet frem fra de forskjellige stedene, er det mange problemer og utfordringer. Dette kan variere fra manglende markering og lys på anleggene til generelt forfall.

Problemene som kom fram under intervjuene, virket mer steds spesifikke. Et eksempel på dette er ifra Tvedestrand. Som det kom fram i intervjuet med Tvedestrand, var det et problem med at ærfugl kom inn i blåskjellanlegget og stjal blåskjell. Dette førte til stort svinn av blåskjell, av den grunn søkte eierne av dette anlegget om å få skyte noen av disse ærfuglene. Da eierne fikk et ja til å skyte ærfugl, søkte de flere ganger. Bestanden av ærfugl ikke var særlig høy, og man måtte ta et valg, skulle man sørge for at blåskjellanleggene skulle gjøre det så bra som mulig eller skulle man ta vare på ærfuglene. Som Tvedestrand sa, kom det frem at de tillot de tidligere eierne å skyte ærfugl år etter år, men når anlegget skiftet eier sluttet forespørslene om å fjerne ærfugl. Dette setter problemstillingen mellom miljø og profitt på spissen. Og i dette tilfellet var det profitt som ble lagt mest vekt på.

Siden opprydning allerede hadde skjedd på Hvaler og Vestlandet var også en del av problemene der annerledes enn i Tvedestrand. Det største utfordringen fra opprydningsarbeidet var blåskjellene. Det kom fram fra rapportene at blåskjellene gjorde anleggene mye tyngre og mer ustabile. I tillegg måtte man bestemme hva slags tilstand blåskjellene var i. Hvis blåskjellene var døde, måtte de fjernes med anlegget, hvis ikke ville det bli sett på som miljøkriminalitet. Derimot vis blåskjellene var i live, kunne de

enten bli solgt til andre, eller senket til havbunnen vis det var blåskjell fra før av. Derfor måtte man sjekke blåskjellene før oppryddingen begynte. Dette gjorde at arbeidet ble dyrere.

De to problemene jeg har diskutert opptrer på forskjellige stadier i anlegget. Problemet med ærfuglene skjer når anlegget er i gang mens problemet som angår blåskjellene et problem som kommer når anlegget skal fjernes. Et siste problem jeg vil nevne er et problem som handler om fremtiden. I intervjuet med Kystverket kom det fram at det allerede var problemer med en ny type oppdrettsanlegg, dette var tareanlegg. Tareanleggene er veldig like anlegg for blåskjell. Begge typer anlegg ser like ut og produserer på samme måte. I tillegg så gjelder mesteparten av de samme lover, regler og føringer for begge typer anlegg.

På samme måte som for blåskjellanlegg har man et problem når det kommer til lovverket angående opprydning. Dette fordi den forskriften og paragrafen som gjelder opprydning snakker om blåskjell og ikke all vannlevende planter. Og siden tare ikke er blåskjell men en vannlevende plante gjelder ikke denne paragrafen. Derfor har man endret på denne paragrafen til å inkludere vannlevende planter, men den reviderte loven gjelder ikke før juni 2019. Det betyr at tareanlegg som kom før dette ikke har stilt garanti for opprydning, noe som igjen fører til at anleggene kan bli forlatt og kommunen få ansvaret. Med andre ord samme problemstillingen som har vært med blåskjellanlegg.

8.6 Selvstyre

Selvstyre går ut på at kommunen har beslutningsmyndighet over lokale anliggender. Dette innebærer at kommunen skal kunne ta valg og bestemme ting som er naturlig for en kommune å gjøre. Dette kan være å lage eller utarbeide, areal- og reguleringsplaner eller å bestemme lokale avgifter. Meningen med dette er at kommunen selv skal ha ansvaret når det gjelder avgjørelser som omhandler nærmiljøet.

I kapittelet forvaltning gikk jeg gjennom søknadsprosessen for å få konsesjon for oppdrettsanlegg. Som det kom fram var denne søknaden innoen mange parter som kunne uttale seg om søknaden. Det vil da si at nesten alle som kan kommentere eller gi merknader til søknaden har et forvaltningsansvar i sjøen. Noen av disse er Fiskeridirektoratet, fylkeskommunen, kommunen, Mattilsynet og Kystverket.

Som det kom opp i intervjuet med Tvedestrand er det et problem når det kommer til selvstyre. Kommunen kan bestemme områder hvor anlegg kan komme, og innhente meninger fra lokalbefolkningen. Men kommunen kan ikke bestemme om anlegg blir etablert og hva slags type anlegg som da blir etablert. Problemet som da kom opp var at når blåskjellanlegga gikk konkurs og ble forlatt,

var det ingen forvaltningsmyndigheter som hadde ansvaret. Det var også manglende lovverk som gjorde at eierne av anleggene ikke ble tvunget til å rydde opp. Dette førte til at det var kommunen som fikk ansvaret for anleggene. Noe som igjen førte til at det er kommunen som måtte rydde opp. Dette betyr at Tvedestrand kommune må betale får å rydde opp i noe som de ikke bestemte etableringen av. Dette er imot ideen om selvstyre, altså at man skal bestemme både etablering og avvikling.

Men det er også positive ting når det kommer til selvstyre, eller forvaltningsansvar. På Vestlandet gjorde man en opprydning som beskrevet tidligere. I denne opprydningen fjernet Kystverket 40 anlegg. Dette var får å sikre sikkerheten i skipsleia. Men i tillegg til å rydde hoved og bi-leiene fjernet de også alle andre anlegg. Dette betyr at Kystverket gikk ut av sitt forvaltningsområde, og inn i et forvaltningsområde hvor bare kommunen hadde forvaltning. Ved å fjerne disse anleggene hjalp Kystverket kommunen i sitt forvaltningsområde. Noe som er veldig positivt.

9. Konklusjon

I dette kapittelet går jeg gjennom funnene i oppgaven og konkluderer i forhold til den valgte problemstillingen. Dette innebærer at jeg går gjennom funnene i diskusjonskapittelet, sammenligner dette med problemstillingen og sammenfatter resultatet.

En viktig del av oppgaven er å forstå bakgrunnen for problemstillingen. I perioden 1980- 1990 tallet foregikk det en storstilt etablering av blåskjellanlegg i Norge På dette tidspunktet fantes det ikke et lovverk som sørget for opprydning av anleggene. Når anleggene etter hvert gikk konkurs var det heller ikke mange som ryddet opp. Etter mange år begynte anleggene å forfalle og det ble viktig at noen tok ansvar. Etter hvert ble det kommunen som måtte ta på seg dette ansvaret. Dette innebar også at det ble kommunen som forvaltet anleggene og fikk hovedansvaret for å rydde opp i forlatte anlegg.

Når jeg skal relatere dette til oppgaven har jeg kartlagt ulike faktorer av dette forvaltningsansvaret. Disse faktorene kommer i hovedsak fra de casene som jeg har studert, men også fra rapporter. Det første som må nevnes er forskjell i forvaltningen, det er forskjell i forvaltningen avhengig av hvor i landet man er. F.eks. er det flere anlegg på Vestlandet enn på Sør og Østlandet. I tillegg så er det også klare forskjeller på hvor anleggene kan være, og hvor de ikke kan være. Dette er på grunn av at det er flere bilferger på Vestlandet, da det ofte ikke er bruer over alle fjorder og til øyer. For de forlatte blåskjell anleggene på Vestlandet betydde dette at de ikke kunne drive langt, før de kom inn i områder som ble

brukt av fergene og ble et sikkerhetsproblem. Dette innebar at blåskjellanleggene ble viktige å tenke på for det forvaltningsorganet som passet på skipsleia, slik som Kystverket. Kystverket Vest tok ansvar for alle anlegg som var på Vestlandet, det vil si i Rogaland, Hordaland og Sogn og Fjordane.

Men som det kom fram i intervjuet var dette i hovedsak for å sørge for sikkerheten på sjøen, og at de i tillegg hjalp kommunene med å utføre sitt forvaltningsoppdrag ble en god bonus. På Hvaler, har vi derimot sett hvordan det var kommunene selv som begynte prosessen Om Hvaler kommune ikke selv hadde startet prosessen med å rydde opp, er det sannsynlig at disse anleggene fortsatt hadde blitt liggende.

Dette ser vi skjer i Tvedestrand kommune nå. Her er det fortsatt forlatte anlegg som ikke har blitt ryddet opp. I tillegg kan det se ut som det er et anlegg som holder på å bli forlatt. Dette viser at hvis ikke kommunen tar dette forvaltningsansvar seriøst, så er det sannsynlig at disse anleggene vil være der en lang stund. For kommunene er dette en svært uheldig situasjon. Det er urettferdig at kommunen foransvaret for og må ta kostnadene med å rydde opp etter private aktører. I case områdene var det manglende lovverk og optimisme fra annet hold, som førte til problemet. Stortinget og Fiskeridirektoratet hadde manglende innsikt som førte til de forlatte blåskjell anleggene. Kommunene har måttet takle problemet, men når dette er sagt har Fiskeridirektoratet vært involvert i alle opprydningsarbeid for blåskjellanlegg jeg har kommet over. Noe betyr at Fiskeridirektoratet følger en av de potensielle løsningene som ble utarbeidet i rapporten «Rapport – Opprydding i akvakulturnæringen med spesiell vekt på blåskjellanlegg»⁷² Altså at de forvaltningsorganene som var berørt måtte samarbeide for å fjerne anleggene.

Har oppgaven svart på problemstillingen? For å undersøke dette må problemstillingen repeteres først: *“Hvordan forvaltes de blåskjell anleggene som ligger brakk, og hvordan blir de håndtert innen norsk forvaltning?”*.

⁷² <https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/fkd/vedlegg/rapporter/2007/oppryddingsrapport-endelig.pdf>

- Den første tingen vi har lært og konkludert med er at det er kommunen som er forvalteren av disse brakke anleggene. Men kommunen kan få hjelp til utbedring og fjerning, og svar på spørsmål angående de brakke anleggene.
- Videre så har vi sett at det å fjerne disse anleggene tar lang tid, og at det ikke er en enkel prosess.
- Problemene de forlatte blåskjellanleggene fører med seg er forurensning og usikkerhet på sjøen.
- Problemet vokser ikke siden Stortinget, som er den øverste forvaltningen i Norge, har fjernet det hullet som var i lovverket som gjorde at eierne ikke ble tvunget til å rydde opp etter seg.
- Lovverket blir også oppdatert jevnlig til å omfatte andre arter som det vil drives oppdrett på i fremtiden

10. Kilder

Bibliografi

Administrativ-ansatt, 2019. *Intervju med administrativ ansatt i Tvedestrand* [Intervju] (26 Februar 2019).

Ansatt i Kystverket med 26 års erfaring, I.-K., 2019. *Intervju med Kystverket Vest* [Intervju] (9 April 2019).

Fiskeridirektoratet, 2015. *Fiskeridirektoratet, andre arter*. [Internett]

Available at: <https://fiskeridir.no/Akvakultur/Tildeling-og-tillatelser/Kommersielle-tillatelser/Andre-arter> [Funnet 22 Mai 2019].

Fiskeridirektoratet, 2015. *Fiskeridirektoratet, Offentlige utredninger*. [Internett]

Available at: <https://www.fiskeridir.no/Akvakultur/Dokumenter/Veiledere/Akvakulturforvaltning/6.-Prosesstoette/6.2.-Offentlige-utredninger> [Funnet 22 Mai 2019].

Fiskeridirektoratet, 2015. *Opprydding etter Hvaler Skjell AS, Hvaler kommune - Østfold, s.l.:* Fiskeridirektoratet.

Fiskeridirektoratet, 2017. *Fiskeridirektoratet, tildelingsprosessen*. [Internett]

Available at: <https://www.fiskeridir.no/Akvakultur/Tildeling-og-tillatelser/Tildelingsprosessen> [Funnet 22 Mai 2019].

Fiskeridirektoratet, 2019. *Fiskeridirektoratet, Trafikklyssystemet*. [Internett]

Available at: <https://www.fiskeridir.no/Akvakultur/Tildeling-og-tillatelser/Kapasitetsjustering-Trafikklyssystemet/Produksjonsomraader> [Funnet 22 Mai 2019].

Fiskeridirektoratet, 2019. *Fiskeridirektoratets hjemmeside*. [Internett]

Available at: <https://www.fiskeridir.no/>

[Funnet 22 Mai 2019].

Fiskeridirektoratet, u.d. *Fiskeridirektoratet, Auksjon juni 2018*. [Internett]

Available at: <https://fiskeridir.no/Akvakultur/Tildeling-og-tillatelser/Auksjon-av-produksjonskapasitet/Auksjon-juni-2018>

[Funnet 22 Mai 2019].

Fiskeridirektoratet, u.d. *Informasjon om akvakulturtillatelse, Sønningen*. [Internett]

Available at: <https://register.fiskeridir.no/akvareg/?m=konsi&konsnr=AAT%200304>

[Funnet 22 Mai 2019].

Fiskeridirektoratet, u.d. *Yggdrasil*. [Internett]

Available at: <https://yggdrasil.fiskeridir.no/>

[Funnet 22 Mai 2019].

FN, 2019. *FNs bærekraftsmål*. [Internett]

Available at: <https://www.fn.no/Om-FN/FNs-baerekraftsmaal>

[Funnet 22 Mai 2019].

Fra søknad til havbruksanlegg. u.d. [Film] s.l.: Norges sjømatråd.

Frigstad, H. et al., 2017. *Mulighetskarlegging for kystbaserte næringer i Agder*, s.l.: s.n.

Google maps, u.d. *Google maps*. [Internett]

Available at: <https://www.google.com/maps>

[Funnet 22 Mai 2019].

Halvorsen, K., 2008. *Å forske på samfunnet*. 5. utgave red. s.l.: Cappelen akademisk forlag.

Kvale, S. & Brinkmann, S., 2017. *Det kvalitative forskningsintervju*. 3. utgave red. s.l.: Gyldendal akademisk.

Kystverk ansatt innen Akvakultur og Forvaltning, I.-K., 2019. *Intervju med Kystverket Vest* [Intervju] (9 April 2019).

Kystverket, 2018. *Erfaringsrapport frå Region Vest. Opprydding av eigarlause blåskjellanlegg i Rogaland, Hordaland og Sogn og Fjordane*, s.l.: Kystverket.

Kystverket, 2019. *Kystverket hjemmeside*. [Internett]

Available at: <https://www.kystverket.no>

[Funnet 22 Mai 2019].

Laksefakta, 2018. *Hvem bestemmer hvor et oppdrettsanlegg skal ligge?*. [Internett]

Available at: <https://laksefakta.no/lakseoppdrett-i-norge/hvem-bestemmer-hvor-et-oppdrettsanlegg-skal-ligge/>

[Funnet 22 Mai 2019].

Lovdata.no, 1982. *Lovdata / De forente nasjoners havvettskonvensjon*. [Internett]

Available at: <https://lovdata.no/dokument/TRAKTAT/traktat/1982-12-10-1>

[Funnet 22 Mai 2019].

Lovdata, 1981. *Forurensningsloven*. [Internett]

Available at: https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1981-03-13-6/KAPITTEL_10#KAPITTEL_10

[Funnet 22 Mai 2019].

Lovdata, 1992. *Lovdata, kommuneloven*. [Internett]

Available at: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-09-25-107?q=kommuneloven>

[Funnet 22 Mai 2019].

Lovdata, 2005. *Forskrift om tillatelse til akvakultur av andre arter enn laks, ørret og regnbueørret*.

[Internett]

Available at: https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2004-12-22-1799/KAPITTEL_2#KAPITTEL_2

[Funnet 22 Mai 2019].

Lovdata, 2005. *Lovdata, akvakulturloven*. [Internett]

Available at: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-06-17-79?q=Akvakulturloven>

[Funnet 22 Mai 2019].

Lovdata, 2008. *Lovdata Pbl*. [Internett]

Available at: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2008-06-27-71?q=pbl>

[Funnet 22 Mai 2019].

Lovdata, 2009. *Lovdata, havne- og farvannsloven*. [Internett]

Available at: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2009-04-17-19?q=havne%20og%20farvannsloven>

[Funnet 22 Mai 2019].

Proff.no, u.d. *Proff.no*. [Internett]

Available at: <https://www.proff.no/selskap/agder-mussels-as/tvedestrand/akvakultur-produksjon/IGE11LN10LL/>

[Funnet 22 Mai 2019].

Regjeringa, 2017. *Prop. 64 L (2016-2017) Endringer i forvaltningslova, tvistelova m.m.*. [Internett]

Available at: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-64-l-20162017/id2542374/sec1>

[Funnet 22 Mai 2019].

Regjeringen, 1994. *NOU 1994: 10 Lov om havbeite*. [Internett]

Available at: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-1994-10/id139470/sec3>

[Funnet 22 Mai 2019].

Regjeringen, 1997. *St.meld.nr. 29 (1996.97) Regional planlegging og arealpolitikk*. [Internett]

Available at: https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/st-meld-nr-29_1996-97/id191107/

[Funnet 22 Mai 2019].

Regjeringen, 1998. *NOU 2001: 7 Bedre kommunal og regional planlegging etter plan- og bygningsloven*.

[Internett]

Available at: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2001-7/id143492/sec2#KAP2>
[Funnet 22 Mai 2019].

Regjeringen, 1999. *St.mel. nr. 43 (1998-99) Vern og bruk i kystsona*. [Internett]
Available at: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-43-1999-/id192427/sec1>
[Funnet 22 Mai 2019].

Regjeringen, 2005. *NOU 2005: 10 Lov om forvaltning av villevende marine ressurser*. [Internett]
Available at: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2005-10/id390975/sec1>
[Funnet 22 Mai 2019].

Regjeringen, 2005. *St.meld. nr. 19 (2004-2005) Marin næringsutvikling*. [Internett]
Available at: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-19-2004-2005-/id406687/sec1>
[Funnet 22 Mai 2019].

Regjeringen, 2006. *St.meld. nr.12 (2006-2007) Regional fortrinn - regional framtid*. [Internett]
Available at: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/Stmeld-nr-12-2006-2007-/id440990/sec1>
[Funnet 22 Mai 2019].

Regjeringen, 2014. *Forvaltningsplaner for havområda*. [Internett]
Available at: <https://www.regjeringen.no/no/tema/klima-og-miljo/naturmangfold/innsiktsartikler-naturmangfold/forvaltningsplaner-for-havomrada/id2076485/>
[Funnet 22 Mai 2019].

Regjeringen, 2019. *Regjeringen hjemmeside*. [Internett]
Available at: <https://www.regjeringen.no/no/id4/>
[Funnet 22 Mai 2019].

Regjeringen, u.d. *NOU 2003: 14 Bedre kommunal og regional planlegging etter plan- og bygningsloven 2*. [Internett].

Sanden, A. E., 2009. *Vil skyte fugl som spiser blåskjell*. [Internett]
Available at: <https://www.nrk.no/ostfold/vil-skyte-fugl-som-spiser-blaskjell-1.6569123>
[Funnet 22 Mai 2019].

Seafood.no, 2018. *Sjømateksport for rekordhøye 94,5 milliarder i 2017*. [Internett]
Available at: <https://seafood.no/aktuelt/nyheter/sjomateksport-for-rekordhoye-945-milliarder-i-2017/>
[Funnet 22 Mai 2019].

Sjømatnorge, 2008. *Nøkkeltall for havbruk*. [Internett]
Available at: <https://sjomatnorge.no/nokkeltall-for-havbruk/>
[Funnet 22 Mai 2019].

Sogn og Fjordane Fylkeskommune, 2016. *Fleirtal for Vestlandsregionen*. [Internett]
Available at: <https://www.sfj.no/?cat=329217&id=5934263&showtipform=2>
[Funnet 22 Mai 2019].

Statistisk sentralbyrå, u.d. *Kommunefakta, Tvedestrand*. [Internett]
Available at: <https://www.ssb.no/kommunefakta/tvedestrand>
[Funnet 22 Mai 2019].

Stavelin, I., 2018. *Agderposten, Blåskjellanlegg drev ut i småbåtleia*. [Internett]
Available at: <https://www.agderposten.no/nyheter/blaskjellanlegg-drev-ut-i-smabattleia-1.2478933>
[Funnet 22 Mai 2019].

Toft, M., 2019. *Uniforum*. [Internett]
Available at: <https://www.uniforum.uio.no/nyheter/2016/12/paolo-macchiarini-skuldig-i-forskingsfusk.html>
[Funnet 22 Mai 2019].

Torgersen, Y. et al., 2007. *Opprydning i akvakulturnæringen med spesiell vekt på blåskjellanlegg, s.l.: s.n.*

Vannportalen, 2019. *Vannportalen / Vanndirektivet*. [Internett]
Available at: <https://www.vannportalen.no/regelverk/vanndirektivet/>
[Funnet 22 Mai 2019].

11. Vedlegg

Vedlegg 1 Søknad til NSD

Vedlegg 2 Vurdering søknad til NSD

